

De Franse *n mouillé* en voormalige *l mouillé* op het einde van het woord in de Zuidnl. dialekten, inz. het Vlaams en het Brabants.

In deze studie is een verzameling aangelegd van oude en ook minder oude, maar steeds ingeburgerde leenwoorden die in de gevende taal, het Frans, eindigen op *l* en *n*. Voor het geval *l* moet het werkwoord „eindigen” in de verleden tijd staan, daar thans van *l mouillé* in het Frans alleen het mouillerings-element in de vorm van *j* overblijft. De *l*-articulatie is compleet verdwenen na de Franse revolutie in de algemene taal en in de volkstaal van het noorden, maar er zijn resten van in het zuiden en het westen (1). In principe moeten dus woorden die in het Nl. nog de *l* vertonen ontleningen zijn van vóór de 18^e e., maar bij nader toezien blijken er ook van ná die tijd onder te zijn. Voor *n* is niet zulk gemakkelijk ante quem op te stellen, maar andere criteria wijzen uit dat het eveneens oude ontleningen zijn, o.a. het feit dat de aanpassing van *-l* en *-n* parallel verloopt. Inlautende en auslautende Fra. *l* en *n* zijn in het Zuidnl. op een ongelijke wijze behandeld, wij beschouwen hier alleen *l* en *n* op het einde van het woord. Die aanpassing is verschillend volgens de streken, en merkwaardig genoeg om er enige aandacht aan te besteden. Vooral de Oostvl. *-ldə* en *-endə* is opvallend en heeft reeds

(1) P. FOUCHÉ, *Phonétique historique du français*, vol. III, Paris, 1961, p. 918; Bourciez, § 190.

meer dan eens geïntrigeerd. L. Grootaers schreef in 1952, H.C.T.D., XXVI, p. 93, bij de bespreking van een beknopte schets *Systèmes phonologiques et mots d'emprunt* door E. Blanquaert : „Merkwaardig zijn de Gentse vormen *toilde* en *mædɔ.ilde*, met hun abnormale *d*, die wel door een „fausse régression” zal te verklaren zijn”. Een regressie is het evenwel niet, zoals we straks zullen zien, en zoals door F. De Tollenaere in zijn controverse met K. Heeroma over *grunjer* dat niet uit *grunder zou komen in Ts. LXX, 1952, p. 53 terloops is geformuleerd : „In het Zuidoostvla. is de overgang (nl. van *n+j* of *ɲ*) tot *nde* in woorden als *kastoonde* „kastanje”, *spoonde* „Spanje”, *liende*, Fra. *ligne* bekend. Deze overgang is echter in westelijk Zuidoostvla. geenszins wat Heeroma zou noemen een „contra-ontwikkeling van de door hem voorgestane *nd > nj*”.

Bij het opsporen der gevallen is naar volledigheid gestreefd, een volledigheid die haast vanzelfsprekend niet bereikt zal zijn, maar ik hoop en vertrouw dat de belangrijkste, de meest ingewortelde oude leenwoorden opgenomen zijn. Waar het nodig en mogelijk was is bij het woord etymologische en chronologische commentaar gevoegd. De woorden zijn verdeeld in drie groepen : 1. woorden op *-ɪ* ; 2. woorden op *-ɲ* ; 3. woorden die in het Frans eindigen op *-3*, voorafgegaan door een nasale vocaal, en die in het Nl. behandeld zijn als de woorden van groep 2.

Woorden op *-ɪ*

Ofra. *baille*. Zuidnl. *balie* in algemene zin „afsluiting met boomstam, balk, latten of ijzeren staven”.

balie, *baalde*, *baaldje*, *baalje*, vr., De Bo, „hekken of slagboom om de ingang van een weide, park of hoeve af te sluiten. *Blokbalie*, *-balje*, *-beldje*, „een zwaar grof hek

waarvan de bovenste reeze een balk of boom is". *bæ.li*, *bæ:ldjə*, V. Do., Wingene, „slagboom, hek”, verdwijnend woord; *buli*, Temmerman, Brugge, „hek, afsluiting”; *ba:li* te Zuienkerke (H 8), Klemskerke (H 23), Oudenburg (H 24), Houthave (H 29), Varsenare (H 34), Westende (H 44), *ba:lje* te Vlissegem (H 6), Nieuwmunster (H 7), Bredene (H 17), Stene (H 18), Zandvoorde (H 19), Leffinge (H 21), Snaaskerke, (H 22), Ettelgem (H 25), Westkerke (H 26), Stalhille (H 28), Slijpe (H 53), Gistel (H 54), Devos, M., *Uit de taal v. h. landbouwbedrijf in achttien Westvla. poldergemeenten*, p. 40-41. Bet. „slagboom in de afsluiting van een weide, zwaar houten draaihek in zulke afsluiting”. De vormen zijn in dit gebied niet door een isofoon gescheiden. *bo:ldzə*, Debrabandere, Kortrijk; *bäldzə*, Dassonville, omgeving van Kortrijk; *baolje*, *balje*, Ghijzen, „balie, afsluiting, brugleuning”; *baalde*, Lie., Gent, uitspr. *bə:ildə*; *bo:ldə*, De Schepper, Evergem; *baalde*, uitspr. *boulde*, Teirl.; *bæ:yldə*, Vanden Daele, Oudenaarde; type *bə:ulde* te Kwatrecht (O 40 a), Massemen (O 40), Bavegem (O 42), Serskamp (O 41), Oordegem (O 43), Wanzele (O 44 a), St-Lievens-Houtem (O 47), type *bə(u)lə*, te Lede (O 46), Erondegem (O 51), Erpe (O 52), Zonnegem (O 53), Ottergem (O 55), Mertens, *Uit de taal v. h. landbouwbedrijf in negentien Oostvla. gemeenten*, p. 163, met kaartje. In dit kleine gebied ten z. van de Schelde tussen Kwatrecht en St-Gillis-Dendermonde zijn de *-ldə* en *l*-vormen door een duidelijke isofoon gescheiden, bet. „hek aan de weide”; *bole*, Colinet, Aalst; volgens mededeling van Prof. V. Vanacker betekent het woord te Aalst ook de langwerpige arduinstenen waarmee de trottoirs zijn afgezet. Aangezien de trottoirs vroeger van planken gemaakt waren, waarvan Zuidnl. *plankier*, moet *balie* hier oorspronkelijk de boomstam geweest zijn waarmee het *plankier* aan de straatzijde was afgezet; *balə* te Baasrode

(I 264), St-Amands (I 266), *baile* te St-Gillis-Dendermonde (I 264 o), Lebbeke (I 264 a), Opdorp (I 272), Heirman, *Landbouwtermen in enkele Wase en Klein-Brabantse gemeenten*, p. 271, „hek aan een weide”; *balie*, Corn.-Vervl., „hek, slagboom”. Oude ontleening, Mnl. *baelge baelje*, aan Ofra. *baile, baille* (Tobler-Lommatzsch), „palissade”, uit Lat. *baculum*, resp. *bacula* „stok”. Zie v. Wartb. s. v. Uit het Frans verdwenen, maar nog behouden in het Waals en het Pikardisch, cf. J. Haust, *Dict. Liégeois, baye* „barrière à claire voie”; ald. ook in de toponymie, bvb. *La Baille* te Souvret, „al baye”, H.C.T.D., 9, p. 100. Uit dit gebied heeft het Nl. ontleend. Een vorm *bailde*, 18e e., Gent, in Stallaert.

Fra. *bataille*.

ba'taj, Temmerman, Brugge, „vechtpartij”; ba'toilde, Beul, Gent, id.; *bataalde*, uitgesproken *batoulde*, Teirl., id.; *batalie*, uitgesproken *bateulle*, Corn.-Vervl., id.; *batale*, Callebaut, Aalst, id.; *batäle*, Goemans, Leuven, „veldslag” en „vechtpartij”; *batöle*, Pauwels, Arschoot.

Mnl. *bataelge*, maar niet, volgens Verdam, in de huidige dialektische betekenis van „ruzie met gevecht tussen twee of meer privé personen”. Deze bet. ook niet in Godefroy, noch in Huguet, *Dict. du seizième siècle*. Ze is echter wel Nieuwfra., ook Waals: namurois *bataie* „querelle qui amène des coups” (F.E.W. I, s. v. *battualia*). Fra. *bataille* schijnt na de Mnl. periode nogmaals in deze bijzondere bet. ontleend. Of Kil. met *batalie* = *dimicatio, conflictus*, certamen, de huidige bet. bedoelt of mede bedoelt, is mogelijk maar niet duidelijk.

Fra. *bille*, in de Zuidnl. dialecten in de bet. van 1. dwarsfigger van de spoorstaven, 2. biljartbal, 3. kogel van een kogellager.

bile, V. Do., Wingene, „dwarsligger”; *bile*, Vandeputte, Oostende, „dwarsligger”, „biljartbal”; *bielde*, Lie., Gent, „dwarsligger van spoorstaaf, biljartbal”, niet door Lie. vermeld: „kogel van een kogellager”; *bielde*, Teirl., „biljartbal”; *bilj*, meerv., Callebaut, Aalst; „dwarsligger”, volgens mededeling v. Prof. V. Vanacker ook „biljartbal” en „kogel van kogellager”; *bil*, Corn.-Vervl., „dwarsligger, biljartbal, kogeltje van een fiets”; *bil*, Goemans, Leuven, „dwarsligger”; id., Pauwels, Aarschot. Fra. *bille*, „afgehakte boomstam” en *bille* „bal” zijn homoniemen, het eerste (wsch.) uit Gallisch **bilia* „boomstam”, het tweede (wsch.), uit Ohd. bikkil „dobbelsesteen”. Uit de primaire bet. „boomstam” sproten in het Fra. verschillende secundaire betekenissen (F.E.W.), evenwel niet die van „dwarsligger”; in Frankrijk duidt *traverse* dit voorwerp aan. *Bille* = *traverse* is beperkt tot Franstalig België, cf. J. Haust, Dict. liégeois: *bile*, „pièce de bois servant de traverse au chemin de fer, sens attribué en Belgique au fr. *bille*. Emprunté au fr. *bille*”. De regelrechte Waalse vorm ware *bèye* zoals *fèye* uit *filia*. Het is mogelijk dat het Zuidnl. hier aan het Waals heeft ontleend, alhoewel Oostvla. *bielde* op een gemouilleerde *l* of op *l* + *j* wijst. Vermoedelijk werd het woord hier door de verfranse burgers met de Waals-Belgische betekenis, maar met de correct Franse uitspraak gebruikt. Dit *biel* is in de laatste decennien in het A.B. opgenomen, (Van Dale, Koenen, Kramers). W.N.T., s. v. *bil* II (1903), noemt het nog gewestelijk, inz. Zuidnl. Aangezien *biel(de)* behoort tot de terminologie van de spoorweg is het een betrekkelijk jong leenwoord. In de zin van „biljartbal” is *bille* meegekomen met het biljartspel. Ongeveer in de huidige vorm werd het spel gespeeld aan het Franse hof in de 17e e., in de 18e behoorde het tot het noodzakelijk mobiliair van kastelen en pas later zakte het af tot de publieke cafés. Nog jonger is de betekenis van „kogel in

kogellager". De kogeltechniek ontstond ca. 1870. Van de aanwezigheid van *bille* vóór spoorweg, biljartspel en kogellager is alhier geen spoor.

Fra. *brouille*, „onenigheid tussen twee of meer personen”. *broelde*, Lie., Gent, „ruzie”; Van Den Berghe, id.; *broelde*, Teirl., id.; *brulte*, Goem., Leuven, „onenigheid, ruzie”. Hier is -te suffix zoals in *fulte* uit Fra. *foule*; *broeljemaker*, „ambrasmaker”, te Galmaarden; *broellemaker*, „herrieschopper”, te Bogaarden, Eig. Sch., 35, 1952, 127; *broelje*, te Pamel, *ibid.*, p. 198. *Broelje* treedt — zeer waarschijnlijk — in tautologische samenstelling met *oelje*, „hutsepot”, waarover alhier, onder Fra. *oille*. *Oeliebroelie*, „wirwar, harrewar, wanorde”, De Bo; *oeljebroelje*, „warboel”, Ghijsen; *oeljebadroelje*, te Herne (streek ten z. van Aalst). Eig. Sch. 34, 1951, p. 317; *oelibradoele* te Bogaarden, *ibid.*, p. 329; id. te Alseberg, Eig. Sch., 35, 1952, p. 45, zelfde bet. In het Zuidbrabants heeft *broelje* in deze samenstelling nog een augmentatief infix -ad- erbij gekregen, wat er nog meer afkeuring in legt en er een slangwoord van maakt. Het Frans, althans het officiële Frans, kent *brouille* alleen in de bet. „onenigheid, breuk tussen twee of meer personen”, maar er zijn wel semantische contactpunten tussen de begrippen „ruzie” en „onordelijkheid”, wat ook op andere wijze in de taal tot uitdrukking komt. *Wanordelijkheden* zijn „straatgevechten”, *met iemand overhoop liggen* is „ruzie met iemand gemaakt hebben”. Het Fra. werkw. *brouiller* zelf, waarvan *bruaille* een afleiding is, betekent „vermengen”, dan „door elkaar halen wat gescheiden moet blijven”, welke bet. eveneens belast is met het begrip „wanorde”.

Mfra. *canaille*.

knaalje, *knaalie*, *kneldje*, De Bo; *ka'najë*, Pille, Menen; *ka'naljë*, Vandeputte, Oostende; *knulde*, De Beul, Gent;

kanaalde, *knaalde*, Lie., Gent; *canaelde*, De Sijsepanne, 7 jan. 1798, Gent (1), *kanaalde*, uitgesproken *kanoulde*, Teirl.; *kæne.ilde*, Vanden Daele, Oudenaarde; *ka'nalə*, Callebaut, Aalst; *kanälə*, Goemans, Leuven; *känölə*, Pauwels, Aarschot; *carnalie*, Corn.-Vervl. Fra. *canaille*, afleiding van *canis*, door het Fra. ontleend aan het Italiaans in de 15^e e., in de bekende betekenis. Frans is *chienaille*. *Kanalie* in Kil. is volgens W.N.T. de oudste Nl. bewijsplaats.

Middellatijn *collia* komt in charters voor als verlatijning van de Franse plaatsn. *Cueille*, volgens Godefroy s. v. *Collia* is een Gallo-Romaanse (?) vorm van *collis*, „heuvel”, zie A. Vincent, *Toponymie de la France*, § 472. Dit toponiem is in West-Vla. gemigreerd in de vorm *koilje*, *koili*, welke door J. Lindemans, die over het onderwerp schreef in V.M.K.V.A., 1946, p. 25-27 voor een slordige uitspraak gehouden wordt, maar eventueel een Ofra. regionale uitspraak kan zijn. Vincent t.a.p. geeft een grafie *Quoile*, 1401. Van de hofsteden naam of -namen, de familien. *Van Coile*, *Coulie*, *Vercoullie*, die grafieën zijn voor *ko.ili* of *ko.ilje*, zoals aldaar ook *medalie* en *medalje* etc. Te Ronse heeft de naam de Oostvla., vooral Zuidoostvla. vorm op -lde : *Vander Coilden*, Lindemans, t.a.p.

Fra. *coquille*.

kokielje. Een koekebrood van bijzondere vorm... De kokielje is langwerpig... In de bovenkorst zijn er versieringshalve kalken schijven gebakken, die men ook *kokieljen* noemt, De Bo. Dit soort koekebrood komt tegelijk met de naam uit Henegouwen, alwaar de benaming reeds Mfra. is, en is blijven bestaan in het Doornikse en soms te Aat. Zie hierover M. A. Arnould, *Les gâteaux de Noël et leur déco-*

(1) Karel BROECKAERT, *Borgers in den Estaminé*, uitg. door A. Jacob, 1922, p. 10.

ration en Hainaut, Enquête du Musée de la Vie Wallonne, 7, 1954, p. 10-11. *Coquille* in deze bijzondere bet. moet vroeger meer verbreid geweest zijn want men vindt er sporen van in de archivalia van Mons en Soignies. Godefroy, 9, 195 c : Le pain blanc de VIII onces et demie 1 d. La *coquille* de VII onces..., Tournai, 1389 ; te Mons in 1549 en 1564, Arnould t.a.p. ; te Soignies : Item de blan pain de *kokille* et de brun pain..., 1435-36, volgens E. Roland, Textes d'archives sonégiennes, Les Dialectes Belgo-Romans, XV, 2, 1958, p. 105. De ontlening in Zuid-Nl. is al oud, Kil. geeft : *kockilie*, panis tostus butyro illitis, „geroosterd brood met boter besmeerd”.

Fra. *corbeille*.

kørbeje, David, Veurne ; *ko.rbe.lde*, De Beul, Gent ; *korbel*, Debeys, Hoeilaart. Fra. *corbeille* uit *corbicula*, sedert de 12^e e. Er is in het Mnl., volgens de wbb., geen duidelijk spoor van ontlening.

Fra. *cornelle*, *corneille*, *cornille*, *cornaille*, *cornolle*, *cornouille*. Nl. *kornoelie*, *kornoelje*, de boom en de vrucht.

Laat-Latijn **cornā*, meerv. van *cornus*, als fem. sing. genomen, is op Frans gebied hoofdzakelijk als afleiding op verschillende dim. suffixen bewaard. Zie F.E.W.

In het Nl. zijn daarvan ontleend :

1. Ofra. *cornelle*. *Kornelle*, Fland. j. *kornoelie*, Kil. ; *kornelle*, Teirl. ; *kornelle*, *kornellebezelaar*, J. Lindemans, H.C.T.D., V, p. 232 ; a. 1633 *cornellen*, Placcaeten van Brabant, P. Lindemans, *Geschiedenis v. d. landbouw in België*, II, 1952, p. 212 ; a. 1705 *cornelleblock*, toponiem te Merchtem, H.C.T.D., t.a.p. ; *kornellenboom* te Laarne, Lokeren, Wetteren, Paque.

2. Mfra. *corneille* (a. 1348, 1583), uit **cornicula*, nog

dial. *korneye* te St-Pol. Vandaar a. 1759 : 12 gedraaide cornelenspillen of *cornelien*-pillen, Stadsarchief Gent, Stedelijke werken, citaat volgens Lievevrouw s. v. *kornoelienhout* ; *korneliebes*, Joos, 805 ; *korneliën* te St-Laureins, Paque.

3. Ofra. ,Mfra. *cornille*, 13e e., uit **cornicula*. *kornildjeboom* te Oostrozebeke ; *korniljeboom* te Brussel en omstreken, Paque.

4. Fra. *cornaille* uit **cornacula*. Komt voor in Henegouwen en verder in dép. Nord, Oise, Loiret. Mons *cornaille*, Cerfontaine *cornaye*, A. Balle, *Contribution au dictionnaire de Cerfontaine*, C.T.D., Mém. 11, 1963. Vandaar Zuidoostvla. *kornaalde*, uitgesproken *kornoulde*, zoals *moulde* = *malie* etc., Teirl. ; *kornaaldeboom* te Nederbrakel, Paque.

5. Ofra. *cornolle*, ca. 1250, gevormd met suffix -ulla ; bestaat o. a. in het Waals (Luikerwaals *cognoûle*, Givet *cwagnole* enz.) en in het Pikardisch *corneule*, *corgnole*. Uitgezet van Wallonië over Limburg : *konkernol*, *konkernul*, Schuermans, *kernulenhaag* te Tongeren en *knulehaag* op verschillende plaatsen in Limburg, Paque ; uit het Pikardisch gebied *kornullenhaag* te Ingooigem en te Waasmunster, Paque.

6. Fra. *cornouille*. Hoewel dialectisch weinig verbreid, is dit de vorm geworden van het algemeen Frans, sedert de 16^e e. Het is ook de vorm van het algemeen Nl., eveneens in de 16^e e. (Kil.), in de twee gebruikelijke aanpassingen : *kornoelie*, *kornoelje*. Naast de andere ontleningen is het ook in de Zuidnl. dialecten goed vertegenwoordigd ; *kornoelie*, Corn.-Vervl. ; *kanoel*, Claes, Hageland ; *kornoelie-bezen* te O.-L.-V.-Tielt, *kornoeljeboom* te Mol, *kornoelie* te Retie, *kornoeliën* te Oostham, Paque. Fra. *cornouille* is een bijzondere vorm van *cornolle*, de mouillering is niet ety-

mologisch, maar komt van de afleiding op -ier, *cornouillier*, de boom, waar i de voorafgaande l mouilleerde; deze gemouilleerde l drong vandaar in de grondvorm: *cornouille*, *cornouille*.

Ardeens (e)*scaille*, „lei”, 14^e e.; < Germ. *skalja „schaal”. Zie F.E.W., 17, 91 b. Mnl. *scaelge*.

schaalde, *schaaldje*, *schaldje*, *scheldje*, De Bo; *schaolje*, *schaolie*, op de Zeeuwse eilanden, in Zeeuws-Vla., westelijk deel, *schaolde* te Westdorpe, Ghijsen; *skalje*, Pille, Menen; *sko:ldzə*, Debrabandere, Kortrijk; *skäldzə*, Dassonville, p. 20, omgeving van Kortrijk; *schaalde*, Lie., Gent, uitgespr. sXv.ildə; *schaalde*, uitgespr. *schoulde*, Teirl.; sXuldə Van Den Hole, Ronse; sXələ te Oevel, W. Pée, Dial. Atlas Antwerpen, K 306, zin 131; *sholə*, Colinet, Aalst, Woordenlijst; sXvələ, Callebaut, Aalst, alleen in de uitdrukking „zo blauw als een schalie”; *tsXulədak*, naam van een hoeve te St-Lambrecht-Woluwe, Lieve Van Obbergen, Toponymie van St-Lambr.-Woluwe, lic. Gent, 1959; sXöl, Goem., Leuven; sXöle, Pauwels, Aarschot; *schalie*, Joos, Corn.-Vervliet.

Noordfra. *escarbille*, „gedeeltelijk verbrande kolen die men nog eens doet branden”.

scharbielje, *scherbielje*, ook *scharbielde*, *schrebielje*, De Bo; sə'be.lɔjn, meerv. ɔ minder vaak sXər'bilis, meerv., V. Do., Wingene; *skərbildzə*, Debrabandere, Kortrijk; volgens het materiaal van de dialectcentrale te Leuven, vragenlijst 42, n^r 33 en 34, bestaat in West-Vlaanderen het type op -*bielje* (1) te Hoogstade (N 19), Stavele (N 22), Merkem (N 29), Gits (N 33), Hooglede (N 34), Oostnieuwkerke (N 37), Roeselare (N 38), Ardoioe (N 41), Zillebeke

(1) Er is afgezien van de varianten in de eerste syllabe: sXar-, sXər-, sXre- etc.

(N 75), Moorslede (N 78), Dadizele (N 80), Lendelede (N 84), Westouter (N 115), Geluwe (N 131), Menen (N 132), Wevelgem (N 139), Marke (N 142); het type op *-bili* te Houthulst (N 28 a), Staden (N 32), West-Rozebeke (N 36) Poperinge (N 67), Brielen (Ieper) (N 71), Reningelst (N 114), Zandvoorde (N 122); het type *-bielje* te Meulebeke (N 43), Izegem (N 45), Emelgem (N 46), Ingelmunster (N 47), St-Eloois-Winkel (N 83), Gullegem (N 88), Heule (N 89), Kuurne (N 90), Kortrijk (N 141); met assiblatie te Lauwe (N 143); *scharbielden*, *scherbielden*, Lie., Gent; *sXər'bildn*, *sXrə'bildn*, Vanden Daele, Oudenaarde; *schraboële*, Teirl.; *schrabilie*, *schramoelie*, Joos; Corn.-Vervl.; *sXramulə*, Callebaut, Aalst; *sXrabulə*, Goem., Leuven; *schraboële*, J. Pauwels, Taal en Tongval, 13, 1961, p. 30, Aarschot; *schraboelie*, Claes, Hageland; volgens materiaal Leuven: *schramule* en *schrabule* te Mechelen, *schramoële* te Kapelle-op-den-Bos (K 324) en te Niel (K 286).

Fra. *escarbille* is een woord uit de streek die de Fransen „le Nord” noemen. Rijsel *escarbille*, Boulonnais id., Mons *écrabille*, e.a., vanwaar Waals *scrabie* (Namen, Givet), en algemeen Frans *escarbille*, sedert 1780. Verbaalabstract van een zeldzaam gebleven Noordfra. *escrabbiller*, „krabben, scharrelen”, ontleend aan Mnl. *schrabben*, „krabben, wroeten”, misschien op basis van het frequentatief *schrabbelen*. F.E.W., 17, 56 v. Deze etymologie was reeds in de kern voorgestaan door J. Haust, nog vóór het verschijnen van het artikel van P. Barbier in de Proceedings of the Leeds philos. Soc. III, part V, 1934, waarop v. Wartb. steunt. Zie H.C.T.D., 7, 1933, p. 209; 9, 1935, p. 52. Voorheen zocht men aansluiting bij Noordfra. *carbon*. Volgens L. Grootaers, Leu. Bijdr. 16, 1924, p. 54 is *schraboelie*, *schramoelie* een contaminatie-vorm met *oele* < houille. Dat is een mogelijkheid, maar er is er nog een andere. Naast *escrabbiller* heeft ook *escarbouiller* bestaan, met het

suffix-ouiller dat in zoveel werkw. met min of meer pejorative bet. voorkomt. In het Boulonnais *escarbouiller*, Pik. *ékerbouiller*, in het Waals *scrabouî* (Bouillon), in het Luikerwaals *harbouyi*, „krabben, in het vuur poken”. Misschien — maar ik heb het niet gevonden — heeft ook hiervan een verbaalabstract **escarbouille* bestaan, met dezelfde bet. als *escarbille*, „wat men vindt door te poken en te scharrelen in de assen, kooltjes die nog eens kunnen dienen”. In elk geval ligt de klemtoon in *schraboële* eveneens op de tweede syllabe.

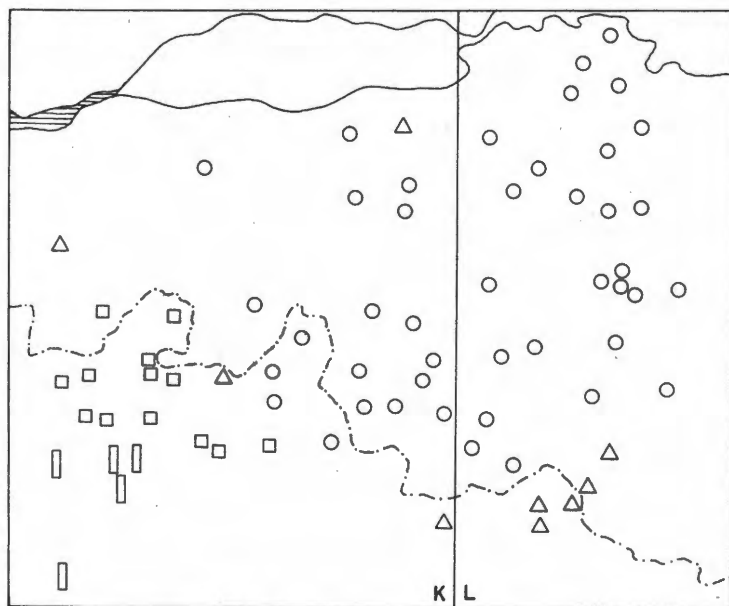
Ofra. **escouville* (?), Nl. *schoelie* 1. „schurk”, 2. „ovenpaal”.

1. *schoelie*, *schoelje*, *schoelde*, De Bo ; *skuldza*, Dassonville, p. 21, omstreken van Kortrijk ; *schoelde*, Lie., Gent ; *schoelie*, mrv. *schoeliets*, soms *schoele*, Teirl. ; *schoelie*, Corn.-Vervl. ; id. Schuermans, Meetjesland ; *sχul*, Goem., Leuven ; *sχulə*, Pauwels, Aarschot.

2. *schoelie*, Corn.-Vervl. Deze benaming van de ovenpaal komt voor in het n. van de provincie Antwerpen, in enkele plaatsen van Noord-Brabant, van het noordelijk deel van Belgisch-Limburg, en in Nl.-Limburg, in beide Limburgen veelal in samenstelling *brood-*, *ovenschoolt*. Zie de betreffende atlassen in de *Reeks Nederl. Dialektatalassen* onder leiding van E. Blancquaert, zin 57. De hoofdtypen zijn *schoelie* (vocalische varianten ɔ, Δ) in het noorden van Antwerpen, zuidelijk daarvan sχylə ; in Noord-Brabant en in het n. van Belg.-Limb. een vorm zonder uitgang ; een type op vermoedelijk paragogische -t in het n. van Antwerpen (voc. u, o) en in een aansluitend gebied oostelijk Noord-Brabant en Nl.-Limburg ; hier haast uitsluitend met o-vocalisme : *schoolt*.

Etym. onduidelijk. Wordt gewoonlijk afgeleid van Ofra. *escoveillon*, 12e e., *escouveillon*, 13e e., Fra. *écouvillon* sedert

1636. Over het Fra. woord, zie F.E.W., s. v. *scōpa*, „bezem”. De betekenis ervan is : „oude vodden op het

SCHOELIE "OVENPAAL"

- = UITGANG OP -l
 ○ = " " -t
 ▭ = " " -e
 △ = ZONDER UITGANG

uiteinde van een stok gebonden om ermee de oven schoon te maken vóór het brood erin geschoven wordt”. De semantische overgang van „vuile vod” naar „schurk” is in vele andere gevallen te vinden, *smeerlap* om slechts dit vb. te noemen. In *schoelie* = ovenpaal zijn geen vodden aanwezig, maar de benaming van de oorspronkelijke ovenbezem is overgegaan op de ovenschop. In het Fra. bestaan de Nl. betekenissen „schurk” en „ovenschop” niet, omge-

keerd heeft het Nl. niet de bet. „ovendweil”. Fonetisch *schoelie*, *schoelje* veronderstelt Fra. **escouille*, en niet *escouvillon* dat *schoeveljoen zou gegeven hebben. *Schoelie* „schavuit” is een fem. woord, al wordt het meest op mannen toegepast, als „ovenpaal”, fem. en masc. Mogelijk heeft **escouille* bestaan, dat met contractie veroorzaakt door aksentverschuiving wel *schoelje* kan geworden zijn. Fra. *escouvillon* is een dubbel diminutief, op -ille en nog eens op -on daarbij, van *escouve* < scōpa, cf. voetnoot 16 bij het gecit. lemma in F.E.W.; er is een denominatief werkw. *écouiller* „nettoyer un four ou un canon”. Het leenwoord moet betrekkelijk oud zijn aangezien het nog de s vóór cons. bewaart. De oudste vermeldingen zijn van de 16e e.; in de bet. „schurk” bij A. De Roovere, die van Brugge was, in de bet. „schop” bij Kil.: *schoelde*. *school*. *Pala*. De vormen waarin Kil. het woord opgeeft zijn dialektisch, sluiten aan bij de vormen die men thans aantreft in het gebied waar *schoelie* „ovenschap” is: u en o vocalisme, een vorm op paragogische d of t, en een vorm zonder uitgang. Dat Kil., die met het Brabants bekend was, meer in het bijzonder een ovenschap bedoelde, is een toegelaten veronderstelling.

Ofra. *faille*, Nl. *falie*.

fäldzə, *falie*, Dassonville, p. 20, omstreken van Kortrijk; *faolje*, *faolie*, „overdoek van zwarte stof”, Ghijsen; *faalde*, „kledingstuk, Fra. mante”, Lie., Gent; *faaldewerigge*, pej., „vleister”, Van Den Berghe, Gent, 19^e e.; *falie*, Corn.-Vervl., „mante”, *fole*, Colinet, Aalst; *föln*, Goem., Leuven; *fölä*, Pauwels, Aarschot. Nl. *falie* ongetwijfeld ontleend aan Ofra. *faille* (1). *Faille* in de bet. van „strook

(1) V. Wijk-V. Haeringen. Ook door het Eng. ontleend *faye*, 1530, *faille*, 1694, « head-dress for women », N. E. D.

stof als hoofd- en schouderbedekking" is een woord uit de „région flamande" en het noord-oosten, geattesteerd in de 13e e., nog voorkomend in de 19e e. (1); bvb. te Luik: *faye*, archaïque, „mantille de soie", Haust, Dict. Liégeois. In de 19e e. ontstond uit *tafetass de faille* de benaming voor een soort zijde, die opnieuw door het Nl. ontleend werd, maar nu met de moderne Fra. uitspr. *fa.j*, in het A.B. en de stadsdialekten.

De etymologie van *faille* „sluier, schouderdoek" is volgens de romanisten „d'origine obscure". Misschien, zegt Haust l. c., van dezelfde oorsprong als Fra. *faille* als geologische term voor een breuk in de grondlagen en hun verschuiving tegenover elkaar. Die Fra. term is ontleend aan het Waals, meer in het bijzonder aan de terminologie van de mijnwerkers. Het is hetzelfde woord als Ofra. *faille*, van *faillir*, „tekort, gebrek" (2). Evenals in de Waalse mijnwerkerstaal heeft het woord nog andere geconcretiseerde betekenissen gehad, o.a. met betrekking tot weefsels: dial. *faillette* is een „petit défaut dans une étoffe" (2). Men kan zich voorstellen dat een stuk stof van de rol werd afgesneden op de plaats waar de fout zat en de lap dan gebruikt als hoofd- en schouderdoek. Aldus interpreteert het ook G. De Poerck, *Draperie médiévale*, III, Glossaire flamand (3): *faelge*, *-laken*, *-cleed*, „Pièce résultant de la rupture d'un drap", hoewel die betekenis niet dwingend blijkt uit de door hem aangehaalde excerpten: „...dat ghene joncvrouwe wonende... ne zal moghen reeden... kuerlakene, maer alleene een stic wylakens ofte schiets of faelgelaken, a. 1354. Aangezien Mnl. *faelge* < Ofra. *faille*

(1) Bloch-v. Wartb.; niet in deze bet. besproken in F. E. W.

(2) Bloch-v. Wartb.; F. E. W. onder *fallia*.

(3) G. DE POERCK, *La Draperie médiévale en Flandre et en Artois. Technique et terminologie*, 3 dln. Rijksuniv. Gent, Werken uitgeg. door de fac. Wijsb. en Lett., 110e afl., Brugge, 1951.

„erreur, faute” in het Mnl. „gebrek” is, zegt het excerpt alleen dat het *kuerlaken* meer waard is. *Falgieren* in het uittreksel : dat alle *lakenen van nu worden also wel up ghevoed moeten zijn ende up gheweiven van goeden draeden up de henden als in de middewaerd, ende daer contrarie ware van deisen, zo zouden perchenaers de lakenen falgieren* is „mettre en pièces” (sanction), volgens De Poerck. Dat zou ons dichter bij „pièce d'étoffe” brengen, maar een andere manier om de „faelge”, de minderwaardigheid van het laken bekend te maken is ook denkbaar.

Fra. *famille*.

famili, V. Do., Wingene ; *familjə*, Vandeputte, Oostende ; id., Pille, Menen ; *fa'mildzə*, Debrabandere, Kortrijk ; *fe(r)mielje*, Ghijsen ; *famielde*, Lie., Gent ; *famielde*, zelden *famiele*, Teirl. ; *famili*, Vanden Daele, Oudenaarde ; *fame.li*, Van Den Hole, Ronse ; *familie*, Corn.-Vervl. ; *familjə*, Callebaut, Aalst ; *familə*, Goem., Leuven ; id., Pauwels, Aarschot.

Mnl., Nl. *familie* volgens V. Wijk direkt uit het lat. of via het Frans. V. Haeringen, Suppl., nuanceert : de uitspraak *familje* wijst op voortdurend contact met het Fra. woord. Inderdaad is de behandeling, zeker in het zuiden, die van een Franse gemouilleerde eind -l. Een absoluut bewijs is dat nochtans niet, zie wat p. 97-98 gezegd is over *Italië*.

Waals *fa(r)fouille*.

fafooi, klemtoon op *fooi*. Wordt gehoord in de spreuk *in fafooi zijn met iets*, in grote doening zijn om iets te schikken en veerdig te maken, met blijkbaren geestdrift iets bewerken ; *fiefafoele*, *fiefafoele*, „bezetheid, Fra. enbesognement affecté”. De Bo ; *fafellie* of *farfellie*, „beslag,

bekommering", Schuerm., Westvla.; *fafœlie*, klemt. op oe, „beslag, drukte" en „bedrog", Corn.-Vervl.; *fa'ful*, Goem., Leuven, „windmaker, -maakster"; *fafœl* in Vla. Brab., behalve in de z-w-hoek, „ambrasmaker, stoefer, windmaker, iemand die fijn gekleed loopt maar weinig verstand of karakter heeft", Eig. Sch., 38, 1955, p. 62; *fâful*, „onbelangrijk, verwaand, drukdoend personage", Pauwels, Aarschot; *fafœil*, „bedrog, beslag", persoonlijk: „beslagmaker", Claes, onder **fafœlie*. Met de spelling *fafœil* bedoelt Claes wsch. de Fra. uitspraak.

Ontleend aan Waals *fafouye*, zoals reeds door Goemans is gezegd. Dit Waalse woord is geciteerd door L. Pirsoul, *Dict. wallon-français, dialecte namurois* (2e uitg. 1934), „nom que l'on donne aux personnes bavardes qui s'occupent de choses qui ne les regardent pas"; door J. Sigart, *Glossaire étymologique montois*, 1870, „petite béguele, petite indiscreète, femme, fille qui farfouille volontiers, qui dérange tout"; te Stavelot *fafouye*, „bavarde", volgens F.E.W. III, 669, 1. Het is een verbaalabstract van *farfouiller*, dat in het Waals met en zonder r voorkomt. Haust, *Dict. liégeois*, geeft alleen vormen met r. Over de etymologie, vorm en betekinsfeer, zie F.E.W. s. v. **fodiculare* (= fouiller), speciaal III, 668, 1, onder de *Kontaminationsbildungen*, waarvan *farfouiller* er één is, (sedert 1552). De betekenissen die we in de zuidnl. dialecten aantreffen „druk gedoe" en persoonlijk „pochhans, windmaker" zijn in overeenstemming met de Franse, die alle pejoratief zijn. *Farfouiller* behoort tot de familiere woordenschat, de grondbetekenis is „door elkaar woelen, te werk gaan zonder orde of overleg". De bet. „bedrog" spruit voort uit de bet. „slecht werk verrichten", door v. Wartb. als 3^e bet. van *farfouiller* opgegeven (1). De Zuidnl. vormen met behouden *l* en ver-

(1) In het Fra. zelf toont een andere *Kontaminationsbildung*,

dwenen mouilleringselement wijzen op een oudere ontlening; Westvla. *fafooi* en Hagelands *fafuj* allicht wegens hernieuwde beïnvloeding. De voorgevoegde syllabe *far-* heeft geen andere functie, en wsch. ook geen andere oorsprong, dan de neiging om het minderwaardigheidskarakter van de Fra. werkw. op *-ouiller* nog te onderstrepen. Hetzelfde doet *fi-* in Westvla. *fiefafoelie*, het aksentueert nog eens de belachelijkheid van het gedoe.

Fra. *feuille*.

Foelie, in de zin van het vlies van de bast van de muskaatnoot, als speerij, thans verdwijnend.

foelje, Ghijsen; *foelde*, daarnaast zelden *foele*, Teirl.; *fulø*, Colinet, Aalst; *fulø*, Goem., Leuven; id., Pauwels, Aarschot. Oude ontlening, Mnl. *fuelghen* (Verdam), *foelgy*, 15^e e., Antwerpen (1), *foelge van note muscade*, Naembouck van 1562, uitg. R. Verdeyen. In het Fra. zelf heb ik deze biezondere bet. van laat Latijn **folia* voor Lat. *folium* niet kunnen ontdekken. Nochtans komt *foelie* wel uit het Fra., en niet van een geleerden-Latijn *folia*. Zo is ook de mening van Salverda de Grave, *Essai sur quelques groupes de mots empruntés par le néerlandais au latin écrit*, p. 20. De behandeling is die van de gemouilleerde eind *-l* die we elders ook aantreffen. Het vocalisme wijst op een Fra. **fouille*. Lat. *o* in open syllabe werd in het noorden van de Gallia *uo* omstreeks de 6e e.; in de 11e werd *uo* > *ue*, met ronding van het tweede element *woe*, waarna in de loop der 13^e e. in de Isle-de-France het eerste element wegviel, en alleen het tweede, dominerende, *œ*, overbleef. Vb. *opera* > *œuvre*, *novu* > *neuf*; vóór *s ø*, *Mosa* >

trifouiller, de semantische overgang « minderwaardig werk verrichten » > bedriegen.

(1) M. Aernouts, Het St.-Elisabethsgasthuis te Antwerpen, rekening 1426-27, lic. Gent, 1939.

Meuse (1). Maar er zijn dialektische verschillen. In het Waals werd omgekeerd het tweede element van de diftong geresorbeerd; *uo* of *ue* werd aldus *u*. Uit **cori-*, Fra. *cœur*, maar Waals *kur*. Van deze Waalse *u*: < Lat. *o* in open syllabe zijn reeds sporen in de 12e e. (2). In het Waals is *feuille* dan ook *fouye* (Haust, Dict. liégeois). Voorzichtigheid in het trekken van conclusies is niettemin ook hier weer de boodschap. Hetzelfde *foelie*, Oostvla. *foelde*, komt ook voor in *portefoelde*, *schoeferfoelde*, waarvan de Waalse herkomst zeer onwaarschijnlijk is. De *u* is misschien eenvoudig een ronding van de vreemde *œ* door *f*.

Fra. *feuille* is samenstelling.

1. *chèvrefeuille*.

schoeferfoelde, Lie., Gent. *Chèvrefeuille* in de bet. *lonicera* in de noordelijke helft van Frankrijk sedert de 12e e. (F.E.W. s. v. *caprifolium*). Te Gent waarsch. ontleend aan de Franssprekende burgerij. In die vorm, met *sχ* < *f* als in *scharnier* < *charnière*, *schavuit* < *chouette*, en *foelde* voor *feuille*, moet de ontlening al betrekkelijk oud zijn. Het Nl. *kamperfoelie*, Oud-Nieuwnl. *kaperfoelie*, sedert de 16e e., komt in het Zuidnl. weinig voor. *Konterfuls*, Goem., Leuven. Volgens Paque nog te Lokeren en te Turnhout. *Kamperfoelie* is niet aan het Frans ontleend, daar het geen enkel der fonetische kenmerken vertoont die Ofra. *chièvrefueil* tegenover *caprifolium* karakteriseren. Het is ook geen ontlening aan het klassiek Latijn want daar heeft het nooit bestaan; een Gemeengerm. ontlening is het dus ook niet. Uit F.E.W. vernemen we dat *caprifolium* tot het Gallo-Romaans beperkt is, waarsch. als een weergave met Lat. middelen van een voorheen bestaande Kelt. samen-

(1) BOURCIEZ, *Précis historique*, § 66.

(2) L. REMACLE, *Le problème de l'ancien wallon*, Bibliothèque de la fac. de Phil. et Lett. es univ. Liège, fasc. CIX, 1948, p. 21.

stelling. *Ka(m)perfoelie* is dus blijkbaar een ontlening langs geleerde weg, de weg der botanie of tuinbouwterminologie. Als zodanig beschouwt het ook Salverda de Grave, *Essai sur quelques groupes de mots empruntés par le néerl. au lat. écrit*, p. 67. Het tweede lid *-foelie* wordt niet duidelijk door Lat. *folium*; wsch. is het analogisch naar het simplex.

2. *portefueille*.

portē'fuli, V. Do., Wingene; *portēfaldzə*, Debrabandere, Kortrijk; *portefoelde*, Lie., Gent; *portefuilde*, Teirl.; *portēfuldə*, Vanden Daele, Oudenaarde; *portēfulə*, Callebaut, Aalst; *portefoelie*, *portefullie*, Corn.-Vervl. Fra. *portefeuille* sedert de 16^e e., volgens F.E.W., 11, 683. Daarnaast te Gent en wsch. elders de Franse uitspraak. In de bet. van „hoeveelheid effecten”, een 19^e-eeuwse bet., wordt alleen de Fra. uitspraak gehoord. Het is alleen burger-Gents.

Fra. *goupille*, „stiftje, pinnetje”.

koe-, *kopielde*, Lie., Gent. Mfra., Nfra. *goupille* < *vulpicula*, 15^e e., F.E.W.

Fra. *grille*, „ijzeren traliewerk”.

grildjə, V. Do., Wingene; *griele*, Ghijsen; *grilə*, Pille, Menen; *grijə*, Vandeputte, Oostende; *grielde*, te Zuid-dorpe, Zeeuws-Vla. (I 167) (1), *grietje* te Wervik (N 130); *grielde*, Lie., Gent; Teirl.; Vanden Daele, Oudenaarde; Zottegem (O 117); *grilə*, Van Den Hole, Ronse; *griləkən*, Callebaut, Aalst; *grile* te Mere (O 56), *gril*, Goem., Leuven; te Rotselaar (P 27), St-Pieters-Rode (P 32), Heverlee (P 89),

(1) Voor de plaatsen die hier samen met hun nr. op de Nl. dialectkaart zijn opgegeven betekent dit: volgens materiaal van de Leuvense dialectcentrale, vragenlijst 8, nr. 14.

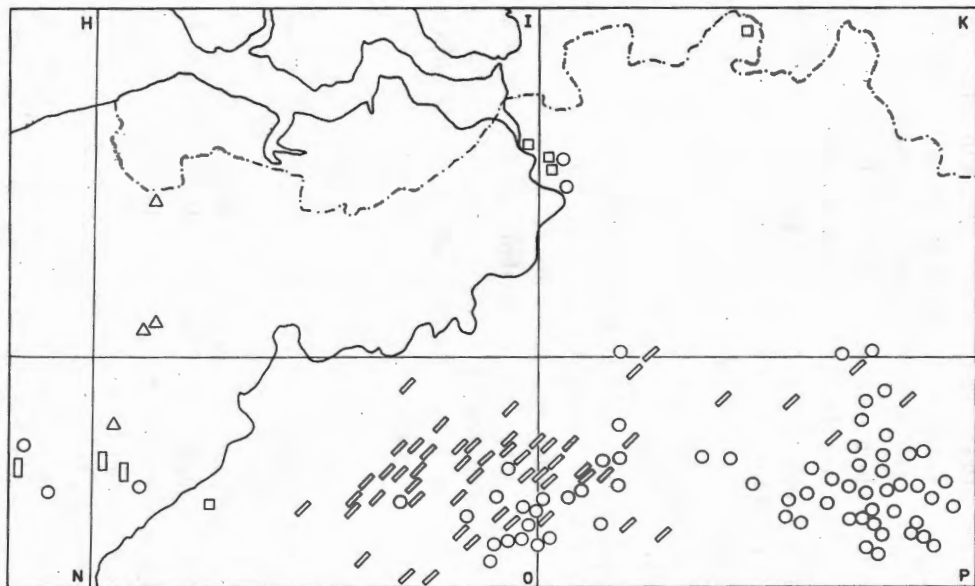
Gelinden (P 186), Geel (K 307), *grilə*, Pauwels, Aarschot ; *griəl* te Doel (I 148), *grille*, Antwerpen (K 244).

Fra. *grille* uit *craticula* ; hiernaast, maar minder frequent, *craticulum* > *gril*. Beide met de bet. „braadrooster” en „vlechtwerk”. De huidige vastlegging in *gril* = braadrooster en *grille* = „ijzeren traliewerk aan toegangsdeur of venster” pas sedert het begin van de 16^e e. ; dat is vooral centraal-Frans, dialectisch leeft de bet. „braadrooster” nog veelvuldig voort, vandaar *griller* = roosteren (F.E.W.). Het Zuidnl. heeft hier ontleend aan het algemeen Frans, zeer wsch. via de burgerij.

Fra. *houille*.

u:ldʒə, Debrabandere, Kortrijk ; *hoelde*, zelden *hoele*, Teirl. ; *uldə*, Vanden Daele, Oudenaarde ; *hoelie*, *hullie*, Corn.-Vervl. ; *ulə*, Callebaut, Aalst ; *ulə*, Goemans, Leuven ; id., Pauwels, Aarschot ; *ulən* te Linden, *ulə* te Bierbeek, *hilən* te Heist-op-den-Berg ; *hylə* te Herenthals, *ylən* te Mechelen, te Elsene, *ulən* te Halle, *ule* te St-Katelijne-Lombeek, Frings en Van den Heuvel, *Die südniederländischen Mundarten*, zin 3.

Voor de etymologie van Fra. *houille* (1718), zie F.E.W., 16 s.v. Frankisch **hukila*, en voor meer details het artikel waarop F.E.W. steunt : J. Warland, Lg. *hoye/houye* ; malm. mont. *houye*, fr. *houille*, Bulletin du Dict. wallon, 18, 1933, p. 117-128. Fra. *houille* komt uit het Luikerwaals, uit de taal der mijnwerkers, vanwaaruit het zich over de rest van Wallonië verbreid heeft, en vandaar in het algemeen Frans. De vocaal *u* is primair en etymologisch, *o* voor *u* is een specifieke trek in het Luikerwaals, waarvan reeds schriftelijke sporen zijn in de 15^e e. (o.c., p. 123). Indien rechtstreeks uit het Luiks zou het Zuidnl. al vóór die tijd ontleend hebben ; waarschijnlijker is, dat *oelē*, *oelde* van

KAMPERNOELIE

△	UITGANG	OP	-da
○	"	"	-l(a)
□	"	"	-ll
▭	"	"	-lja
▨	"	"	-l(a)

het dialekt van een andere streek, bvb. Henegouwen is overgekomen.

kampernoelie, „paddestoel”.

Voor de vormen zie kaart vervaardigd volgens de gegevens in de *Reeks Nederl. dialectatlassen* onder leiding van E. Blancquaert en W. Péé, n^r 20. Voor de paddestoel bestaan in Zuid-Nl. velerlei namen. Het oude woord *kampernoelie* is duidelijk in regressie. Er is een samenhangende strook met *kampernulē*, gaande van het z-w van Aalst tot het gebied rond Brussel; een kleine kern met *kampernul(ə)* in de hoek zuid-oost-Brabant, het noordelijke stuk van Luik en het zuiden van Limburg. Overigens komt het woord slechts sporadisch voor. In feite is West-Vlaanderen niet zo leeg van de *kampernoelie* als de kaart toont. Van *kamper-*, *kompernoelie* bestaat de variant met gelijk-gemaakte explosieven *pamper-* en *pompernoelie*. *Pompernoelie* is in verschillende Westvla. plaatsen (1) nog verder verhaspeld tot *pomperlytē*, op een manier die deze vorm voor onderhavige studie ongeschikt maakt, waarom hij op de kaart ook niet is aangetekend. Het geval *kampernoelie* blijft onduidelijk. Het woord is zonder twijfel een ontlening aan het Oud- of Middelfra., maar men vindt nergens een Ofra. of Mfra. vorm waarop *kampernoelie* onmiddellijk kan teruggaan. De door de wbb. geleverde vormen zijn: bij v. Wartb. (s.v. campania) Oud-Pikardisch *campigneul*, 13^e e.; bij Godefroy *champigneus*, mrv. van *campigneul*, 14^e-16^e e.; bij Tobler *campigneul*, *campigneu*, enk., *campigneus*, mrv. Deze vormen kunnen omgezet worden tot een fictief Latijn **campaniolum*, van

(1) St-Michiels, Zedelgem, Aatrijke, Veldegem, Loppem, Waardamme, Hertsberge, Lichtervelde, Zwevezele, Wingene, Koolskamp. Dit is een samenhangend gebiedje ten z. van Brugge.

campania, zelf een afleiding van *campus* en als appellatief geattesteerd in de 6^e e. De afleiding **campaniolum* is alleen Gallo-Romaans en betekent „wat tot het wilde veld behoort, wat vanzelf erop groeit”. Zie F.E.W., s.v. *campania*, bet. 3. De beklemtoonde vocaal dezer Mfra. vormen is klankwettig *ø* en niet *u* (1), en de *l* even klankwettig niet gemouilleerd. Te oordelen naar de 3 bewijsplaatsen van *campernoelen* bij Verdam, een uit het hs. Yperman, de twee andere uit 16e-eeuwse werken gedrukt resp. te Brussel en Antwerpen, had het leenwoord in de Mnl. tijd ook een gewone, alveolare *l*. Maar in de 16e e. is ook reeds de andere vorm, *kampernoelie*, aanwezig. Salverda de Grave, *Essai sur quelques groupes de mots empruntés par le néerl. au latin écrit*, p. 61, W.N.T. en V. Wijk menen derhalve dat *ie*, -*je* een analogische vorm of substitutie van uitgang is naar andere Fra. leenwoorden. Te Mons, Marche-lez-Écaussines en Soignies bestond in de 18e-19e e. *campernouille*, *campernouye*, waaruit, zegt v. Wartb. t.a.p., Nl. *kampernoelie*. De Henegouwse vorm is dan te verklaren door suffixsubstitutie, -*ouille* voor -*eul*. Invoeging van *r* komt voor in de Nl. dialecten, *kornijn*, *arzijn* etc. en bestaat ook in het Frans, *chanvre*, *encre*, *mitraille* etc. In het Nl. staat echter de *r* vóór de cons., in het Frans, erachter. Met Pikardische omzetting van *re* tot *er* kan dus een oorspronkelijk **camprenouille* aldaar wel *campernouille* geworden zijn.

Aangezien het de *u* bewaart, moet Mnl. *campernoelie* een zeer oud leenwoord zijn, van vóór de 11^e e., tijdperk waarop Ofra. *uo* uit Lat. *o* in open syllabe *ue*, later *wæ*

(1) Er is wel een Zuidfr. *campagnoule*, dat in het centraal Frans is doorgedrongen zonder daar ooit een grote verbreidheid te hebben gekend. Het woordenboek van Bescherelle (1858) geeft het, het nieuwe van Paul Robert niet. Het heeft wsch. in de moderne tijd in het algemeen Frans een kortstondig bestaan gehad.

werd. De *u* te verklaren uit het Waals, zoals voor *foelie* is geschied, gaat niet aan, daar *k* vóór *a* aldaar is geassibeleerd, en van oudsher. Mogelijk zijn dus enkele vormen in het westen, bij De Bo, *kampærnult*, mrv., te St-Eloois-Winkel (N 83), en *pumpærnult*, mrv., te Ingooigem (O 81), waar anders *-lie* of *-lje* voor Fra. *-l* heerst, daar nog relictten van. Zeker is dat toch niet, in hetzelfde gebied komen sporadisch ook *trale* en *medale* voor. Rond de 16^e e. zou dan het woord nogmaals ontleend zijn aan het Henegouws, of misschien nauwkeuriger uitgedrukt, zou de vorm zich gewijzigd hebben door contact met het Henegouws gebied. Het taalgeografisch beeld van *kampærnoelie* verschilt in elk geval niet essentieel van dat van de andere leenwoorden op *-l*. Er blijven nochtans twijfels. Dit Henegouws *campærnowille* schijnt niet zeer verbreid, en is niet oud geattesteerd, wat natuurlijk niet betekent dat het niet oud kan zijn. Is de omgekeerde leenverhouding niet eveneens mogelijk, het Vla. *kampærnoelie* ontleend door enkele plaatselijke Henegouwse dialecten? De taalgrens is niet ver... Van filologisch standpunt zou het dan een herontlening zijn, maar van sociaal en synchroon standpunt eenvoudig een ontlening. Zulke herontleningen komen wel voor. Onder de hier verzamelde woordengroep alleen reeds zijn er twee gevallen aan te stippen: *saille*, *saye* in Henegouwen en Pas-de-Calais, uit Nl. *salie*, zelf uit een Ofra. vorm van Lat. *salvia*; en Waals *tralié*, „grillage”, uit Nl. *tralie*, zie verder s.v. In dit geval heeft Salverda gelijk: *kampærnoelie* is geen oorspronkelijke, maar een analogische vorm. Het lijkt wel erg toevallig, dat zowel Mnl. *campærnoele* en Henegouws *campærnowye* beide een epentetische *r* zouden hebben, geheel onafhankelijk van elkaar.

Mabille.

Middeleeuwse Fra. vrouwen naam < *Amabilia*. Komt in

het Zuid-Nl., naast andere vormen, voor als familienaam *Mabilde*, zoals *famielde* uit *famille*. Deze naam geografisch te situeren — bvb. volgens het telefoonboek (1) — gaat niet aan, families verhuizen. Volgens de vorm, Oostvla. *Mabilia* was een verbreide vrouwen naam in de 12^e-13^e eeuw, zie C. Tavernier, *Gentse Naamkunde* ca. 1000 tot 1253, 1968, p. 144-145; C. Marynssen, *De anthroponymie in het nagelaten werk van J. Lindemans*, Med. Ver. Naamkunde, 42, 1966, p. 23.

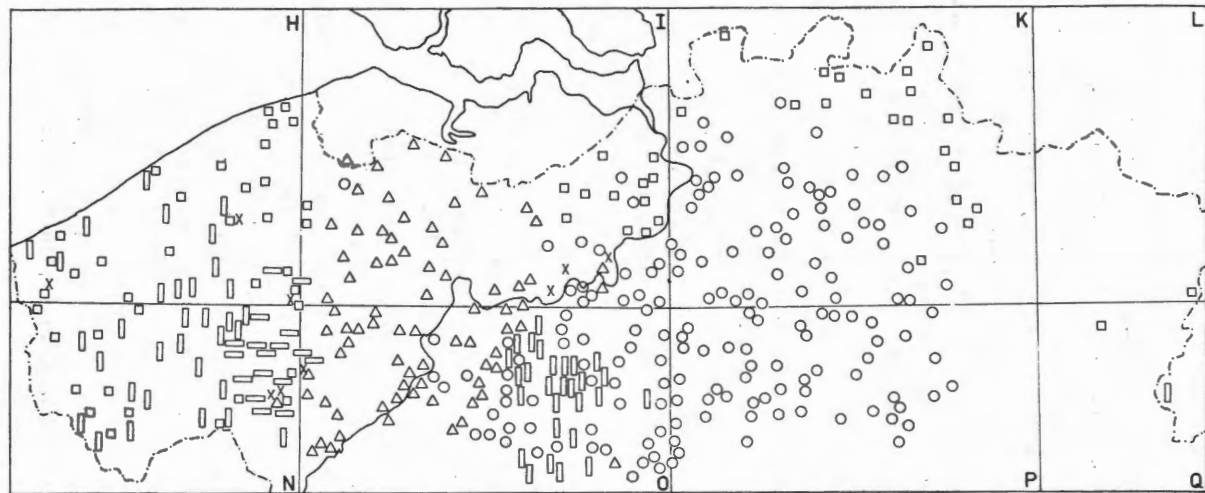
Fra. *maille*.

malie, *maalje*, *maalde*, *maaldje*, De Bo, in de bet. „maas van een net”, van breiwerk, grein van grondstoffen als hout, leder, glas enz.; poriën van de huid. In de vorm *melje*, *mellie*, „vetersbeslag” (2); *moildzø*, Debrabandere, Kortrijk; *mäldzø*, Dassonville, omgeving van Kortrijk; *maalde*, „vezel van hout; ringetje”, Lie., Gent, uitspr. mɔ:ilde; *maalde*, uitspr. *moulde*, behoudens de algemene bet. ook die van „houtvezel”, Teirl.; *maliën*, „poreusheid in volkhout”, bij timmerlieden, Corn.-Vervl.; *muļø*, Callebaut, Aalst; *moilø*, Debeys, Hoeilaart; *mölstr*, „metalen uiteinde van een schoenveter”, Pauwels, Aarschot.

Fra. *maille* < macula „vlek”. In de bet. van „maas” sedert het einde van de 13^e e. Mnl. *maelge*; ontwikkelde in het Zuidnl. een paar bijzondere betekenissen „grein van grondstoffen, vezel van hout of vlees”, die in het Fra. niet voorkomen, wat op een oude ontlening wijst of kan wijzen.

(1) Aldaar heb ik de n. aangetroffen te Zelzate, Nederbrakel en Burst.

(2) De bet. « oude munt » welke De Bo eveneens opgeeft is die van het syn. *malie*, dat een andere oorsprong heeft, zie onder *médaille*.

MEDAILLE

- MEDALIE
- ▭ MEDALJE
- ▭ MEDALDJE
- △ MEDAALDE
- MEDAL(E)

x 1d30, - 1z0

Fra. *médaille*.

madajə, Pille, Menen ; *maduljə*, Vandeputte, Oostende ; *madæli*, *mədæ.ɫdʒə*, V. Do., Wingene ; *mədo:ɫdʒə*, Debrabandere, Kortrijk ; *medäldʒə*, Dasonville, omgeving van Kortrijk ; *madaalde*, *medaalde*, Lie., Gent, uitspr. *ma-mədɔildə*, *gawwe en zilvere medaelden*, 1822, Gent, Merchiers ; *madaalde*, *medaalde*, Teirl., uitspr. *-doulde* ; *maduɫə*, Callebaut, Aalst ; *madöl*, Goem., Leuven ; *madöɫə*, Pauwels, Aarschot ; voor de dorpen ten n. daarvan, *ibid.*, kaart 49. Zie verder kaart, opgemaakt volgens het materiaal van de Leuvense Dialectcentrale, lijst 38, vraag 11.

Bestaat in het Fra. sedert de 15^e e., alw. het ontleend is aan het It. *medaglia*, dat hetzelfde is als Fra. *maille* „klein koperen muntstukje”. Toen de geldwaarde van de *medaglia* in de loop van de 14^e e. verdween, verspreidde zich de bet. „gedenkpenning” van Italië uit. F.E.W., VI, 375.

Fra. *mitraille*.

mitraalje, *mitralje*, *mitralie*. Bij koper- en ijzergieters, geslagen stuk metaal, in tegenstelling met goteling of geuleling, wat een gegoten stuk metaal is, De Bo ; *mitrɔildə*, Gent. Hetzelfde als geutelingen, oude gebroken stukken gietijzer, Lie. Fra. *mitraille*, sedert de 15e e. „Toute sorte de vieux morceaux de cuivre ou d'un métal quelconque, vieille quincaillerie, petite quincaillerie”. Met ingevoegde r uit *mitaille*, 14e e., „menue monnaie de cuivre”. *Mitaille* afleiding op pej. *-aille* van door het Fra. ontleend Mnl. *mite* „klein koperen muntstukje van geringe waarde”. F.E.W., 16, 560 v. Lievevrouw geeft *mitraille* ook in de bet. van „slecht werk”, een term door boekbinders gebruikt. Het pejoratieve is hier op de voorgrond getreden en van de eerste bet. (stukken metaal + misprijzen) afgezonderd.

Uit de bet. door De Bo opgegeven is integendeel het misprijzende verdwenen : „de goteling is van minder weerde dan de mitralje”, is zoveel zeggen als : „gietijzer is minder waard dan smeedijzer”.

Fra. *oille*.

oelie, „hutsepot van verscheidene soorten van vleesch en groensels”, De Bo ; *hoelde*. „mengsel van spijs, hutsepot, verwarde hoop, grote hoeveelheid”, Lie., Gent. De tweede bet. „verwarde hoop”, komt in tautologische samenstelling, *oelie-broelie*, De Bo, *oelje-broelje*, Ghijsen ; *oeljebadroelje*, te Herne (ten z. van Aalst) en *oelebradoele* te Bogaarden en te Alseberg bij Brussel (zie onder *brouille*).

Fra. *oille*, f. „ragoût fait de divers légumes et viandes cuits ensemble”, sedert de 17e e., komt ook voor met u-vocalisme, *houille*, ook 17e e. F.E.W. onder *olla*, bet. 2. Aldaar zijn de volgende Waalse vormen geciteerd : Nijvel *oye*, Mons *oye* en *ouye*. Het Fra. woord is op zijn beurt een ontlening aan Spaans *olla*, uitgespr. *olja*, een soort Spaans ragoût, van Lat. *olla* „pot”.

Fra. *paille*.

Palie, *paalje*, *paaldje*, *paldje*, *peldje*. 1. pel of hulsel van koolzaad, raapzaad, mostaardzaad, etc. Fra. menue paille. 2. droog schilfertje dat zich van de huid afscheidt en in het haar blijft hangen. 3. klein nageltje om koper aaneen te lappen. 4. schilfertje dat van 't ijzer afspringt als het gesmeed wordt. 5. schub van een vis, De Bo ; *päldzə*, Dassonville, p. 20, omgeving van Kortrijk, bet. als bij De Bo ; *paolje*, 1. loof van de meekrap, op Tolen en St-Philipsland ; 2. erwtenstro, *ibid.* en op Zuid-Beveland, Ghijsen ; *paalde* 1. pellen van boekweit, koolzaad enz., kort gesneden stro of het kaf bij het dorsen ; 2. schilfertjes die afvallen

bij het smeden van gloeiend ijzer ; 3. schilfertje op het hoofd ; 4. schub van een vis ; 5. klein spijkertje gebruikt door zinkbewerkeren en kopergieters ; 6. kapoen of kwaperte, deugneit voor volwassenen, Lie., Gent ; *paelde*, *poilde*, „man met willoos karakter, deugniet”, 1816, Van Den Berghe, Gent ; *paalde*, hulsel van hauwen van gekweekte kruisbloemigen ; *ijzerpaalde*, schilfertjes van de hamerslag, Teirl. ; in de bet. van „peul van raap- en koolzaad” : *pu:lən*, te Serskamp, *pu:lə(n)*, te Impe, Erpe, Zonnegem, Bambrugge, Lede, Erondegem, Vlierzele, *lyfpu.lən*, te Ottergem, *pə.(u)ldən* te St-Lievens-Houtem, Wanzele, S. Mertens, *Uit de taal van het landbouwbedrijf in negentien Oostvla. gemeenten*, p. 185 ; *pöla*, dennenaalden als strooisel gebruikt, Pauwels, ten n. van Aarschot ; *poliën*, 1790, pachtbrief van het Hof ter Bruggen, te St-Ulriks-Kapelle (n. van Brussel), „hauwen van het koolzaad”, P. Lindemans, *Geschiedenis v. d. Landb. in België*, I, p. 277 ; *palie*, de pellen of peulen, bolster of schelpen waar het kool-, sloor- of ander soortgelijk zaad in zit heeten in Br., Antw., Kemp. *palien*, uigespr. *pöllen*, Schuerm. De bet. „kaf” van Fra. *paille* < Lat. *palea* is de oudste. In het n. van het Fra. taalgebied is deze bet. zeer lang, tot heden toe, bewaard gebleven, bvb. Luikerwaals *paye* „hulsel van haver” (Haust). Uit dit gebied heeft het Zuidnl. het woord ontleend, daar „kaf” + varianten de grondbetekenis is ; reeds Mnl. *paelge*. De bet. „stro” die in de Romania secundair maar ook reeds zeer oud is, bestaat ook niet in het Zuidnl. Zie F.E.W., s.v. *palea*. *Paille* werd meer dan ééns ontleend. De Vla. bet. „schilfertjes die van het ijzer afvallen als het gesmeed wordt” is in het Fra. geattesteerd sedert 1546. *Paalde* als minachtende term (Gent), is ook geen semantische ontwikkeling van eigen bodem, maar wsch. een aanpassing van het literaire Frans ; *de paille* is een „locution adjective”, bet. *sans valeur*, sedert het begin van

de 17^e e. ; *homme de paille* is hetzelfde als *homme de rien*, in deze bet. thans verouderd. Gents *paalde* is ofwel het adjektief, of verkort uit *homme de paille*.

Fra. *pareil(le)*, als adj. of nw.

par. *ldjē*, V. Do., Wingene, gebruikt met pej. bet. *tizalpare:ldjē* = 't is al van dezelfde gemene soort ; *pareilde*, Lie., Gent, „de gelijke” ; *pareilde*, uitgespr. *parijlde*, *prijlde*, „de gelijke”, gew. met het bez. vnw., „zijn, haar pariilde niet hebben”, Teirl.

Fra. *pastille*.

pastile, Vandeputte, Oostende ; *Pille*, Menen ; *pastije*, David, Veurne ; *pastilde*, De Beul, Gent ; *pastielde*, *pastiele*, Teirl. ; *pastil*, Callebaut, Aalst ; Vertommen, Leuven. Bet. „suikerpreparaat in ronde, platronde of kegelvorm, met echte of vermeende geneeskraft” ; in Zuidnl. minder vaak voor zuivere snoep. Volgens F.E.W., 7, 751 bestaat de bet. „suikersnoep” in genoemde vorm sedert 1690, de van „geneesmiddel in deze vorm, met een suikerlaag omgeven”, sedert 1812.

Fra. *patrouille*.

partruje, Vandeputte, Oostende ; *Pille*, Menen ; *patruli*, V. Do., Wingene ; *patroelde*, Lie., Gent ; *patroulde*, 19^e e., Van Den Berghe, Gent ; *patroelde*, soms *patroele*, Teirl. ; *patrulde*, Vanden Daele, Oudenaarde ; *patruje*, Callebaut, Aalst ; *patrulē*, Goem., Leuven ; *patrule*, Debeys, Hoeilaart. Patrouille met de huidige militaire en politionele bet. in het algemeen Frans sedert 1559, volgens F.E.W., 8, 40 a ; in het Nl. sedert 1591, volgens W.N.T.

Noordfra. *pouille*, naast literair Fra. *poule*.

poelie, *poelje*, De Bo ; *puldje*, V. Do., Wingene ; *pulje*,

Pille, Menen ; *puldʒə*, Dassonville, omgeving van Kortrijk ; *poelje* en *poelie* in Zeel., *poelde* te Westdorpe, Ghijsen ; *poelde*, Lie., Gent ; Teirl. ; *puldə*, Vanden Daele, Oude-naarde ; id. te Gontrode, Heusden, Laarne, Melle, L. Derwael, *Uit de woordenschat van de landbouw in enkele Vlaamse gemeenten*, p. 46 ; *poelie*, Joos ; *poelie*, *pullie*, *pul*, Corn.-Vervl. ; *puləkən*, Callebaut, Aalst ; *pul*, Goem., Leuven ; *poelie*, Goossenaerts. Overal : jonge hen. In een aanzienlijk deel van het n. van het Frans taalgebied bestaat het type *puj*, voor algemeen Frans *poule*. Het is een aaneensluitend gebied dat bijna geheel Franstalig België (het uiterste westen heeft *geline*), plaatsen van de dépt. Nord, Aisne, Ardennes, Marne, Meuse, Neurthe-et-Moselle insluit, zie A.L.F., kaart 1071 ; Ch. Bruneau, *Étude phonétique des patois d'Ardenne*, Paris 1913, § 188, Rem. II ; § 150, Rem. II. Het type *pouille* is geattesteerd sedert de 14e e., volgens F.E.W., s.v. *pullius* en Bruneau, § 150, Rem. II. Deze vormen worden door v. Wartb. verklaard uit **pullius* „jong dier”, (fem. **pullia* > *pouille*, „hen, kip”), dat een late vorming zou zijn bij *pullus*, „id.”, fem. *pulla* > Fra. *poule*. Aldus is het de oude Vercoullie die gelijk heeft tegen de andere etymologen der Nl. taal. Aan een ontleend **poele* werd geen suffix -ie toegevoegd, maar het woord is in zijn geheel overgenomen. Mogelijk heeft Vercoullie alleen een gelukkige ingeving gehad, zijn opinie fundeert hij niet, noch zegt hij waar hij *pouille* heeft aangetroffen.

Fra. *ra(s)paille*.

raspoilde, *raspoildegoed*, „ondeugende kinderen”, Van Den Berghe, Gent, 19^e e. ; *rapailde*, „gemeen volk”, Lie., Gent, uitgespr. *rapə.ildə* ; *rapalie*, „schuim van volk”, Corn.-Vervl. ; *raspäl*, Goem., Leuven ; *raspal*, „janhagel, bucht”, Rutten.

Nl. *rapalje*, Mnl. *rappailge*, *raspalge*, Kil. *raepalie*, bet. „id.”. Mfra. *raspaille*, Nfra. *rapaille*, 1642, „gepeupel”, F.E.W. 18, s. v. raspōn „samenscharrelen”, 670, b. Het behoud van de *s*, dan wanneer in het Frans *s* vóór cons. reeds vroeg verdween maar met dialektisch verschil (Bourciez, § 157) kan voor een deel verklaard worden door ontlening aan andere dialekten dan het „francien”, voor een ander deel door beïnvloeding van de spelling. De *s* vóór cons. is immers grafisch behouden geweest tot het midden der 18e e. Het Pikardisch gebied heeft deze *s* eveneens verloren, maar het Waalse heeft ze behouden, zie A.L.W kaarten *croûte* (25) en *épine* (35). Hetzelfde *ra(s)paille*, maar met een andere bet., is in het zuiden vroeger ook ontleend geweest, nu verdwenen, maar met sporen in de toponymie. Het is de afleiding op kollektief-pejoratief -aille van Mfra. *raspe* „bois coupé provenant du taillis”, dialektisch in de Gaume, Henegouwen, Fra.-Vla., F.E.W 1. c. De bet. van dit *raspaille* is „kreupelhout, stuk land in 't wilde begroeid met allerlei houtgewas”. Bvb. te Baarddegem : *raspaille*, 1660 ; *traspailiebosch*, 1681, de *Raspaille*, 1683, volgens J. Lindemans, Brabantse Plaatsnamen IV, Toponymica II, Leuven 1933, n^r 140 ; vaak in Brab. oorkonden in de 17^e en 18^e e.

Fra. *rocaille*.

ra'kal, Callebaut, Aalst.

rakaalde, uitgespr. *rakoulde*, „afval, brokken van kassei-stenen in de steengroeven”, Teirl. Fra. *rocaille* sedert 1658, F.E.W., 10, 436, b.

Ofra. *salge*, „salie”.

solje, te Brugge en omstreken, Paque ; *saalde*, anders *seldje*, De Bo ; *söldzə*, Dassonville, omstreken van Kortrijk ;

saalde, Lie., Gent, uitspr. *so.ildə*, *saelde-melk*, a. 1798, Gent (1); *saalde*, uitspr. *soulde*, Teirl.; *saulde* te Wetteren, Paque; *salie* te Bambecque (N 57), Ledringhem (N 56), Wormhout (N 53), Westcappel (N 10), Herzele (O 133), en Turnhout, Paque; *soļə*, Colinet, Aalst.

Mnl. *salge*, *saelie*. Vroege ontlening aan Ofra. *salge* < *salvia*, vóór de vocalisering van l vóór cons., d.i. vóór de 11^e e. De -lje, -lie gaat terug op -l + dʒ, ontstaan uit v + j (Bourciez, § 171). Het is dezelfde aanpassing als die waardoor Fra. n + dʒ in het Nl. -nie, -nje wordt als in *oranje* < *orange*, *loenie*, *loenje* < *longe*. Nl. *salie* werd herontleend in de streken van Henegouwen en de Pas-de-Calais. Men vindt aldaar vormen als *saille*, *saye*, *salle*, *sale* die teruggaan op Nl. *salje*, *salie*, F.E.W., 17, s.v. *salie* (ndl.). Antwerps en Kempens (Goossenaerts) *savie* moeten anders verklaard worden, evenals oostelijk *selve*.

(O)fra. *taille*, in verschillende betekenissen.

talie, *taalje*, *taaldje*, *taldje*, *teldje*. Het zestiende deel van een el. Enen bosch *blanke-talje* kappen, d.i. de bomen afhouden tot op het niveau van de grond, De Bo; *täldʒə*, Dassonville, omgeving van Kortrijk; bet. als De Bo; *taelje*, *taolje*, een achtste van een el, verouderd; *taelje*, hakhout, zeldzaam, alleen in Zeeuws-Vla., westelijk deel (Breskens, Kadzand), Ghijsen; *taaldehout*, „afgehakt hout”, *eikentaalde*, „afgehakte uitspruitende twijgen van een eik”; *berkentaalde*, „id. van een berk, om bezems te maken”, *taaldebos*, „bosje van jong hakhout”, te Kleit, onder Maldegem, med. v. d. heer J. Taeldeman; *tailde*, uitspr. *to.ildə*, Lie., Gent. 1. algemene vorm van het menselijk lichaam, *een schone taalde hebben*, slank van lichaamsbouw

(1) Karel Broeckert, De Sijsepanne, 7 jan. 1798, p. 11.

zijn ; 2. lichaamsgrootte. *Eenen manspersoon middelbaer van tailde*, 1719 (bron : criminele processen) ; 3. groot en fors vrouwmens ; 4. maat voor kleding. *Eenen mantel op taalde gemaakt* ; 5. het middel. *Een fijne taalde hebben* ; 6. *op taalde gaan*, zonder jas uitgaan, van vrouwen gezegd ; *taalde*, uitspr. *toulde*, Teurl., 1. middel (lichaamsdeel) ; 2. een zestiende van een el ; *tolə*, Colinet, Aalst, zonder opgave van bet. ; *ta.j*, Callebaut, Aalst, „grote persoon, grote maat” ; *talie*, Corn.-Vervl., het zestiende deel van een el ; *tölə*, Goem., Leuven, zonder opgave van bet.

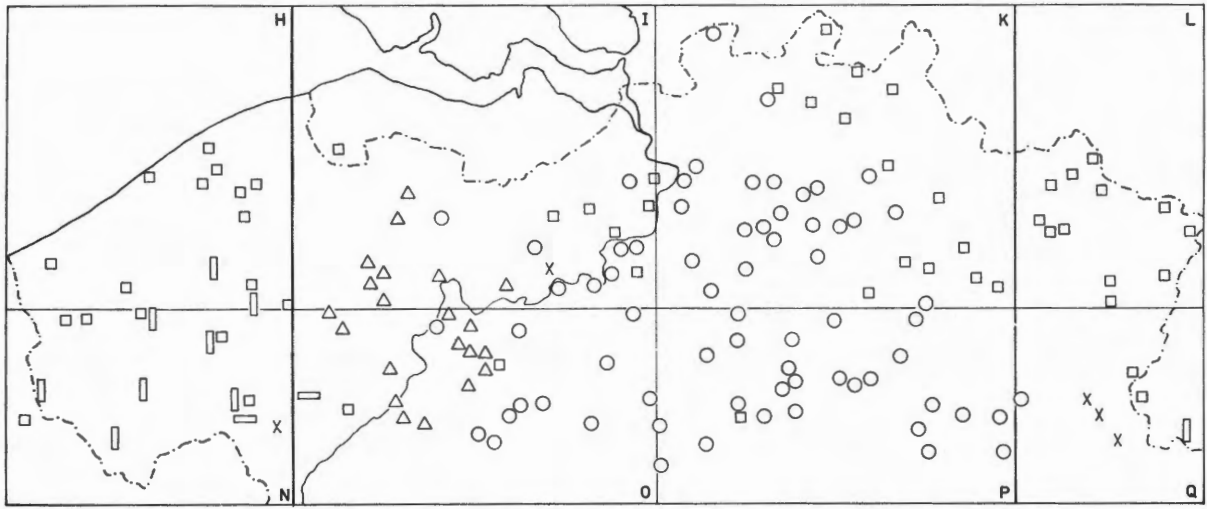
Fra. *taille*, verbaalabstract van *tailler*, „kerven, splitsen”, werd alhier herhaalde malen ,op verschillende tijden, telkens in een andere betekenis opnieuw ontleend. De Mnl. bet. (Verdam, s. v. *taelge*) zijn verdwenen, behoudens die van „lichaamsbouw, -grootte”. Overigens zijn ook de bet. door de idiotica opgegeven verouderd of verouderend. Te Gent is alleen nog de bet. „middel” gangbaar, in West-Vla. die van „middel” en „maat voor confectiekleding, speciaal voor vrouwen”, het laatste een vrij recente bet. uit „lichaamsgrootte”. In beide bet. met de moderne Fra. uitspraak. *ta.j*. De bet. 1/16 van een el, kleinste onderdeel van een el, wordt reeds door Kil. opgegeven. *Talie, decima sexta pars ulnae, minima ulnae pars*. Het is een Waalse bet., vermeld door Coppens, Dict. Aclot (Nijvel) : *taye*, ancienne mesure, 16^e partie de l'aune ; ook elders volgens v. Wartb. 13, 51 a, te Namen, Mons en in het „rouchi”. *Talje* in *blanke-talje* (De Bo) is Fra. *taille* in de zin van „het kappen van de bomen”, reeds 13^e e., volgens v. Wartb. Hier is de gehele term ontleend, *blanche taille*, die waarsch. veel jonger is, maar thans ook weer uit het gebruik schijnt. Bescherelle, 1858, geeft hem, maar niet Paul Robert. F.E.W. geeft hem ook voor de streek van Mons, waaruit Westvla. *blanke talje* wel komt, daarop wijst de Pikardische

vorm (1). In de zin van „omgehakt bos, waar het houtgewas weer begint op te schieten, en eventueel geregeld gehakt wordt, in de toponymie, te Hooglede : *taille-bosch* (De Flou), en wsch. ook elders. Ook dit is een Franse en Frans-dialektische betekenis, o.m. Waals (v. Wartb. 13, 50 a), alwaar attestaties uit de 17^e e. ; zie H.C.T.D., 33, 1959, p. 112 ; Les Dialectes Belgo-Romans, 11, 1954, p. 149. Toponymisch aldaar : de dorpsn. Les Tailles, arr. Bastogne en verschillende vleknamen. In de zin van „hakhout” als gevolg van de „taille”, in Zeeuws-Vla. en te Maldegem, wsch. ook nog elders in die omgeving. Gents *op taalde gaan* „uitgaan zonder jas aan” is Fra. *aller en taille* (19^e e., F.E.W., 1. c). *Taille* bet. hier „corsage”, bovendeele van de jurk, dus pars pro toto, met alleen de jurk aan, geen jas. De uitdrukking geraakt uit het gebruik.

Mfra. *traille*.

tralie, traalje, traalde, traaldje, traldje, treldje. Fra. *treillis*. Wordt ook algemeen gebruikt in de zin van „malie”. De traliën van een net, van speldewerk, De Bo ; *trulis*, mrv., „traliewerk”, *truli*, „draad”, Temmerman, Brugge ; *træli*, traliewerk, V. Do., Wingene ; *trøljø*, Pille, Menen ; *trældzø*, Dassonville, p. 20, omgeving van Kortrijk ; *traolje*, Ghijssen ; *traelje* te Goedereede, naast overigens *traelie* en *traolie*, *traalde* te Westdorpe ; *traalde*, uitspr. *trøildø*, Lie., Gent ; *traalde*, uitspr. *troulde*, Teirl. ; *truldø*, Van Den Hole, Ronse ; *trulø*, Callebaut, Aalst ; *tröl*, Goem., Leuven ; *trøls*, Pauwels, Aarschot, Overal „traliewerk”. Zie verder de kaart, opgemaakt volgens vragenlijst 8, n^r 14, van de Dialektcentrale te Leuven.

(1) Het adj. *blanc* daarin bet. « zonder, ontdaan van », zoals in andere uitdrukkingen *nuit blanche* = zonder slaap, *voix blanche* = zonder timbre noch intonatie, e. a., *blanche taille* = zonder uitstekende resten van de boom, gelijk met de grond.

TRALIE

- TRALIE
- ▮ TRALJE
- ▭ TRAALDJE
- △ TRAALDE
- TRALIE

x l230, - l20

Mfra. *traille*, 14e-15e e. Deze vorm wijkt af van klankwettig Fra. *treille* < *tricla*, uit klassiek Lat. *trichila*, F.E.W. *Traille* is o.m. een Waalse vorm geweest; men treft hem aan in E. Fairon, *Regestes sur la cité de Liège*, III, Glossaire: *trailhes*, 1425, „treilles, treillis”. Het latere Luikerwaals heeft die vorm vervangen door het Franse type *treye*, Haust, Dict. Liègeois. Lat. *trichila* betekent „prieel van wijngaardranken”, een bet. die in het Fra. nog de belangrijkste is. Vandaar secundaire betekenissen, waaronder „traliewerk”, oorspronkelijk het latten- of ijzerwerk dat de wijnstokken van het prieel steunt en leidt. Het Mnl. (*traelge*, einde 14e e., Verdam; 2. *traillien*, a. 1321-22, Vuylsteke, *Gentsche Stads- en Baljuwsrek.* 215, 37,; II *traelgen*, 1433-34, L. Gilliodts-Van Severen, *Inventaire arch. de Bruges*, V, 339) heeft het woord in de laatste bet. ontleend; alleen het Westvla. ook in die van „malie of (gevlochten) draad”. Het Waals nam tralie van het Nl. terug, als *tralié*, in de zin van „grillage”.

Fra. *travail*, „hoefstal”.

tra'væli, V. Do., Wingene; *traväldzə*, Dassonville, p. 20, omgeving van Kortrijk; *stravalje*, *strevälje*, Ghijsen, ook *tervaelje*, *trevaelje*, *trevalie*, *travalje*; *travaolie* in Land van Hulst, *travaolde* te Westdorpe; *travaalde*, uitspr. tra'vɔ.ildə, Lie., Gent; *travaalde*, uitspr. *travoulde*, Teirl.; *travulde*, Van Den Hole, Ronse; *travöle*, Pauwels, Aarschot.

Mnl. *travaelgen*, ca. 1350 te Opdorp, P. Lindemans, *Gesch. v. d. landbouw in België*, II, p. 333; zie verder Verdam. Ontleend aan Mfra. *travail*, 15^e e. „hoefstal”, uit laat Latijn **tripalium*, 6^e e. *trepalium*, folterttuig bestaande uit drie palen; alleen in het Gallo-Romaans. F.E.W. s.v. Bij de overname in het Nl. heeft het woord het fem. genus gekregen. Van **tripalium* het werkw. *tripaliare*, dat het

huidig travailler heeft gegeven, waaruit het andere Fra travail, „werk”.

Fra. *vanille*.

vanilje, Vandeputte, Oostende ; *van'ili*, Temmerman. Brugge ; id., David, Veurne ; *van'ijø*, Pille, Menen ; *van'ilde*, Gent ; *vanielde*, Teirl. ; *va'nil*, Callebaut, Aalst ; *fånil*, Pauwels, Aarschot, *va'nil*, Vertommen, Leuven. *Vanille* in het Fra. sedert 1664, F.E.W. 14, 126 b, s.v. vagina. Volgens W.N.T. in het Nl. voor het eerst *vanillen*, 1734 ; verder *vanilje* 1769, *vanille*, *vanielje*, 1843, *vanille*, 1875, nog *vanielje*, 1896.

2. Woorden op -*n*

Fra. *besogne*.

bezoenje, *bezonje*, „boerenbezigheid, drukte”, Ghijsen ; *bezoende*, „zaak, bezigheid, beslommering”, Lie., Gent.

Fra. *besogne* in de bet. „werk door de broodwinning vereist” sedert de 13^e e., F.E.W. 17, 277 b ; ook met specialisering in het Vla. tot „drukke bezigheid”. Mnl. *besoenge* behalve met deze, ook met andere Mfra. betekenissen : zaak, handel, belang, behoef (Verdam, Stallaert).

Bologna.

bloende, Lie., Gent ; *bloende*, *bouloenden*, 19^e e., Van Den Berghe, Gent. Vierkante worst gemaakt van paardevlees. Te Gent gelooft men dat dit een „verbastering van saucisson de Boulogne” is, zoals Lievevrouw het noteert. Het vervaardigen van vleesconserven is een der industrieën van de streek van Bologna. Een soort van de aldaar

gemaakte worsten heet in het Fra. *le saucisson de Bologne* of *mortadelle*.

Fra. *Bourgogne*, als naam van de wijn.

burgujə, Vandeputte, Oostende ; *bourgogne*, *bourgonde*, Lie., Gent ; *boergoonden*, Teirl. ; *burguj*, Callebaut, Aalst ; *burguj*, Decroo, Antwerpen. Daar de Bourgogne wijnen al eeuwen beroemde tafelwijnen zijn, nemen we aan dat het woord alhier ook al eeuwenlang bekend is.

Fra. *campagne*.

kam'pajə, V. Do., Wingene. „Met dit woord karakteriseren de *trimards* hun jaarlijkse drie werkperioden in Frankrijk” ; de *betəkampajə*, te Izenberge, het oogsten van de bieten, ook ter plaatse (1) ; *kampajə*, te Hofstade, zelfde bet. als te Wingene (2) ; *kampainde*, 1. het veld ; 2. landhuis, Teirl. ; *kampaj*, buitengoed van een college, Callebaut, Aalst ; *kampajə*, Goem., Leuven, „buitengoed”. In de bet. van „buitengoed” in het Fra. sedert de 17^e e. De landbouwarbeiders die drie maal per jaar naar het noorden van Frankrijk trokken om aldaar werkzaam te zijn bij de bietenteelt, hebben hun term *kampanje*, die tot hun kring beperkt is, wel aldaar opgeraapt. De heer L. War-nant deelt mede dat te Oreya in de prov. Luik *campagne* bij de arbeiders de bet. „seizoenarbeid” heeft. Hoewel niet in de woordenboeken genoteerd, is deze bet. misschien wel meer verbreid. Het levert voor dit biezonder geval een zin die uitstekend past.

Fra. en Pikardisch *carogne*.

karonjeplekke, lopende wonde of kwade vlek, De Bo ;

(1) Med. v. d. heer Rijkeboer, van Izenberge.

(2) Bandopneming Seminarie Vla. dialectologie, Gent.

in de *kaloonde-* of *karoondestal* gelozeerd zijn ; in de *kaloondestrate* weunen, „ziek zijn”, Teirl. ; *karonje* en *kronje*, „kwaadaardig wijf of dier”, Ghijsen. Mnl. *crongie*, *croonge*, in de bet. van *kreng* ; in het Oudnieuwnl. in de volle vorm *karonje*, hoofdzakelijk als scheldn. voor een vrouw, zoals in Zeeland. Juist in die bet. is de niet-centraal Franse vorm *carogne* in de populaire Franse omgangstaal gangbaar geweest, van de 16^e e. af. F.E.W. s.v. *caronia*, Nog in Bescherelle. In het Zuidnl. in de primaire bet. van „dood lichaam”, maar het woord is blijkbaar in sterke regressie, daar het alleen nog in een paar verouderde samenstellingen voorkomt. Wegens de *k* vóór *a*, in plaats van centraal Frans *f* in deze positie, is het een oude ontlening aan het Pikardisch.

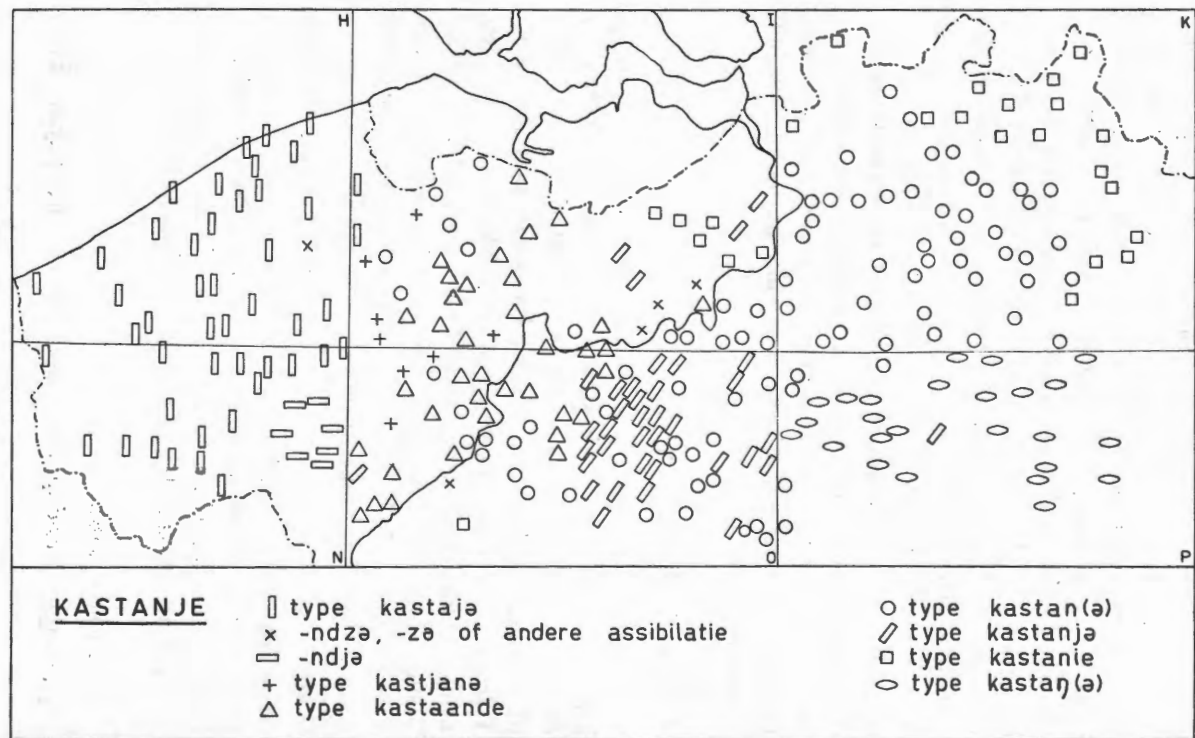
Noordelijk Ofra. **castagne*.

kastaanje, De Bo ; *kastaje*, Vandeputte, Oostende ; *kastajə*, Pille, Mene ; *kəstajə*, Debrabandere, Kortrijk ; *kaständʒə*, Dassonville, omgeving van Kortrijk ; *kastaander*, uitpsr. *kastə.indər*, Lie., Gent ; *kastaande*, ook *kastoonje*, Teirl. ; *kətso.ində*, Nevele-Landegem ; *kəsto.ndə*, Vanden Daele Oudenaarde ; *kastujə*, Callebaut, Aalst ; *kəstön*, Goem., Leuven ; *kəstaj*, Pauwels, Aarschot. Zie verder kaart, vervaardigd volgens materiaal van de Dialektcentrale te Leuven, vragenlijst 36, n^{rs} 79 en 80.

Mnl. *castaenge* en *castanie*. Oude ontlening aan een oude Noordfra. vorm **castagne*, en niet aan Lat. *castanea* ; daarop wijst de plaats van de klemtoon. Naast *chātaigne* heeft Mfra. en Nfra. *cha(s)tagne* bestaan, waarbij Pik. vormen als *kastañ* (Nijvel), *catagne* (Mons), F.E.W.

Fra. *champagne*.

ʃampajə, Vandeputte, Oostende ; *ʃampajə*, Pille,

Menen ; id., David, Veurne ; *champaande*, *sampaande*, Lie., Gent ; *sampainde*, zelden *sampainje*, Teirl., *sampaj*, Callebaut, Aalst ; *šampanj*, Goem., Leu. ; *sampāj*, Decroo, Antwerpen ; id., Debeys, Hoeilaart ; *šampanj*, Pauwels, Aarschot. Champagne in de bet. van witte parelwijn vervaardigd in de streek van de Champagne in het Fra. sedert 1732, F.E.W. s.v. *campania*.

Ofra. *eschaloigne*.

schalloende, syn. *schalluin*, Lie., Gent ; *schaloenekens*, Corn.-Vervl. ; *scaloengyen*, in de rekening a. 1426-27 van het St-Elisabethsgasthuis te Antwerpen (1) ; *schalloenge*, Naembouck van 1562, Gent ; *schalonie*, Kil. ; *op het schalloone velt*, a. 1623, *te schaloene*, 1631, *schaloinenmeersch*, 1759, te Herfelingen (O 274 a), J. Lindemans, De planten in de z-w Brabantse toponymie, H.C.T.D., V, 1931, p. 230.

Ontleend aan Ofra. *eschaloigne*, uit het gesubstantiveerd adj. *ascalonia* (met vroeg verlies van de a-), van de stad Ascalonia aan de Middellandse Zee, waar deze uitjes blijkbaar vandaan kwamen. Het Ofra. woord is in de literaire taal vervangen door *échalotte* (16e e.), hetzelfde met suffix-substitutie. In dialecten is Ofra. *échalogne* verder blijven bestaan, maar heeft daar moeten wijken voor de *échalotte* van de kultuurtaal. Zie F.E.W. s.v. *ascalonia*. Aan welk dialect het Zuidnl. heeft ontleend weten we niet, noch in welke tijd, maar in elk geval vóór de 15e e. *Schaloenje* schijnt in Zuidnl. nooit veel, maar vroeger meer dan later verbreid te zijn geweest. Over de mogelijkheid dat het woord, in de vorm *schaliun* in de toponymie is bewaard, zie J. L. Pauwels, Naamkunde, 2, 1970, p. 34-40, alwaar

(1) M. AERNOUTS, *Een taalstudie van de 15^e-eeuwse rekeningen in het St-Elisabethsgasthuis te Antwerpen*, lic. Gent, 1939.

men ook meer data over de etymologie zal aantreffen. Voor Pauwels is de *ui* van *schalwin* een bewijs van oudere ontlening, zoals in *kruin* < *corōna*, e.a. In elk geval is in deze vorm de gemouilleerde *n* niet aanwezig, ook niet waar ze anders sporen laat, als te Gent. Een bewijs te meer, of zijn hier verschillende Fra. dialecten mee gemoeid?

Fra. *ligne*.

liende, Lie., Gent. 1. spoorlijn ; 2. linieregiment ; 3. rechte lijn bij het metselen of planten. De rechte lijn wordt wel verkregen door het spannen van een koord, maar het koord zelf heet „draad” ; *liende*, Teirl., 1. lijn, streep ; 2. voor, lijn die men trekt bij het ploegen ; *li:n*, Goem., Leuven, „lijn, streep”.

De afleiding van Nl. *lijn*, „touw, streep”, moge betwistbaar zijn (Germ. **lino*, vlas, draad van vlas, of, waarschijnlijker, van laat-Lat. **linea*, gesubst. fem. van *lineus* „van vlas”), Nl. *linie* waarvan de bet. „streep” met id. van *lijn* samenvalt, is zonder twijfel van Romaanse afkomst. De bet. „touw” die in het Fra. aanwezig is, bvb. in *pêche à la ligne*, ontbreekt in het algemeen Nl. bij *linie*. In West-Vla. en Zeeland bestaat — of bestond — echter wel *liende* „touw”. De Bo : *lijnde* (uitgespr. liinde zoals voor linde, de boom) „lijn, dun touw”. Lijnde om een schuit voort te trekken, om te vissen, om daarlangs een gracht te trekken, enz. Meest gebruikt in Veurne-Ambacht. Ghijzen : *liende*, op Walcheren, elders zeldzaam, „koord, richtlijn bij het afsteken van een voor ; leidsel van een paard, vislijn”. De vraag is of *liende* in het Veurnse en op Walcheren wel *ligne* is en niet Westvla.-Zeeuws *linē* + een pseudo-suffix -de dat elders ook wordt aangetroffen. *Foelde* = Fra. *foule* te Gent en Zuid-Oost-Vla. ; ald. krokodielde en Odieldde ; De Bo : *molde* = Fra. *moule* (vorm). Het

gebied waar Fra. *-n̄* > *-nde* wordt is Oost-Vla. en niet Veurne-Ambacht of Walcheren.

De militaire bet. van *ligne*, „suite de bataillons ou d'escadrons placés sur la même ligne et faisant face du même côté” is niet ouder dan de 17e e., die van linieregiment is pas van de 19e, F.E.W. s.v. *lineus*. Zo ook „spoorlijn”.

Fra. *maligne*.

malaaië, melaanje, melanje, malanje, De Bo, „kwellend, ongezondheid”; *malaaië*, Ghijsen, „kwalen”, in Zeeuws-Vla., westelijk deel; *malaandig*, stemzate op *-aand-*, „ziekelijk, deerlijk”, Loquela, voor St-M.-Oudenhove; *maloenig*, bet. id., te Opwijk, Steenhuffel, Gooik, Lennik, Eig. Sch. 36, 1953, p. 211. Ontlening aan Fra. *maligne* < Lat. *malignus*, „boosaardig”. In het Ofra. werd dit adj. gesubstantiveerd; als masc. werd het „le diable”, als fem. 1. „méchancté”; 2. „mal, souffrance”. F.E.W.

Waals *migne, mène*.

mienge (met den Vlaamschen *-ng* klank), en ook *mienje* (met den Franschen *j*-klank), v. Een klein insect, anders ook malwe, en in de wbb. bladluis geheten, Fra. *puceron*; *mijnder, mijnje*, zelfde bet., De Bo; *mienders*, te Gent en in de dorpen ten w. daarvan, „bladluizen”. De *-r* hierin is secundair, zoals in *kastaander*.

Luikerwaals *mène, migne*, ook *mène, mine*, parasieten van vogels en kippen; bladluizen, steeds in het mrv., Haust, Dict. liégeois. Dezelfde geeft meer bijzonderheden over de verbreiding en betekenisvarianten in de streek van Malmedy, Verviers, Luik, Hoei, Waremmé, in *Sache, Ort und Wort, J. Jud zum 60. Geburtstag*, 1943, p. 394-95. Dit woord is reeds geattesteerd in een geneeskundig traktaat

van het einde der 13e e. De etymologie blijft volgens Haust onopgehelderd. Aangezien *mienje* in het Westvla. voorkomt acht hij het waarsch. dat Waals *migne* een ontlening is aan het Mnl., al is *mienje* aldaar niet in geschrifte overgeleverd. Aldus is Vla. *mienje* als etymon voor Waals *migne* beland in F.E.W. 16, 557, 2. Waals *migne* zou een „frühe Entlehnung” zijn; v. Wartb. voegt er terecht aan toe dat Vla. *mienje* zelf geen vastgestelde etymologie heeft en niet van ouds bekend is. Zo kan het nochtans niet wezen, de leenverhouding moet omgekeerd zijn, en dit om fonologische redenen. In het Nl., Vla. inkluis, komt *-nje* of *-n* niet voor in ondeelbare woorden, maar alleen in vreemde, in de eerste plaats Franse. De vervanging van *-n* door *-nde* in Oost-Vla. wijst ook op die vreemde oorsprong. Waar Waals *migne*, *mègne* dan wèl vandaan komt kan ik ook niet uitmaken. Een poging om het te verklaren als verkorting van *vermin*, dat naast *vermine* voorkomt, moest als onzeker afgeschreven worden. *Verminè* zou anders passen volgens de betekenis; **vermigne*, **vermègne* voor *vermin* is fonetisch mogelijk in het Waals en het Rouchi, waar *ẽ* soms de gedaante van *oc*. + gemouilleerde *n* krijgt (vb. *pain* > *pagn*, *pign*, *pegn*), maar is niet gevonden, noch in het verleden, noch in het heden.

Espagne.

spaande, Lie., Gent, daarnaast *spu.nje*; *spoonden*, *spoonje*, Teirl.; *spu.je*, Vanden Daele, Oudenaarde; *spönən*, Goem., Leuven; *spdnə*, Pauwels, Aarschot.

3. Woorden op nas. voc. + (d)zə

Oudpikardisch, Pikardisch *fringe*.

fringe... Dit woord spreekt in de eene streek *frinsje* en in de andere rijmende met *stringe*, *onderlinge* etc.; De Bo;

froenje, *ibid.* ; *frindzø*, Debrabandere, Kortrijk ; *friende*, Lie., Gent ; *friendze*, Teirl. ; *frinie*, Joos ; *frennie*, *frenne*, Corn.-Vervl. ; *frinë*, Callebaut, Aalst ; *frèn*, Goem., Leuven ; *frēnl*, Pauwels, Aarschot.

Beantwoordt aan Fra. *frange*, Ofra. *frenge* sedert de 12e e. ; Nl. *franje*, Mnl. *fringe* en *frange*, Verdam ; *fringe* in Vla. bronnen, o.a. in de *Gentsche Stads- en Baljuwsrekeningen* 256, 3, *frengen*, a. 1322-23 ; 466, 26 *fringen*, a. 1325-26, wsch. de oudste bewijsplaatsen. De uitspr. *frāz* is centraal Frans uit **frimbia* (voor klassiek Lat. *fimbria*), maar is secundair, hoewel reeds oud, 12^e e., voor *ē*, een uitspraak die langer bewaard is in het westen en in Normandië en tot heden in het Pikardisch bestaat als *ē*. Daar de uitspraak van *en* en *an* samenvielen werd de spelling *an* al eens toegepast waar etymologisch *en* hoort, vb. *langue* < *lingua*. Zo is ook het geval met *frange*. Zie hierover Bourciez, § 61, en 61, II. In Godefroy, Suppl. treft men aan : *fringue*, 1416, Henegouwen, *fringhe*, 1442, Rijsel, *fringe*, 1454, Doornik, *fringue*, 1497, St-Omer. Het Pikardisch bezit nog steeds deze vorm, bvb. te Nijvel *frinje*, Coppens, Dict. Aclot ; Givet *frindje*, Mons *fringe*, Doornik *frěš*, boulonnais *frinches*, F.E.W. s.v. *fimbria*. Uit dit gebied heeft het Zuidnl. ontleend, terwijl *franje*, dat al Zeeuws is, uit het literair Frans moet komen. In het Waals bestaat het Franse type, maar met *n* uit nasale voc. + *z* : *frāgne*. Die vormgelijkheid met Nl. *franje* bewijst nog niet dat de Noordnl. vorm uit het Waals moet komen, want er zijn andere gevallen van Nl. *-nje* = Fra. nas. voc. + (d)z waar die overeenkomst met het Waals niet bestaat, zie hieronder. De door De Bo vermelde uitspr. *frinë* is op dezelfde plank te zetten als de andere gevallen waar de gemouilleerde *-n* finaal uitmondde in een guttraal ; dat is geregeld gebeurd in het zuidelijk Brabants, maar sporadisch ook elders, zie beneden.

Fra. *longe*, „halsterriem”.

loenie, *loenje*, De Bo ; *lundjen*, V. Do., Wingene ; *loende*, Lie., Gent ; id. te Laarne, Heusden, Melle en Gontrode, ten n-o van Gent, L. Derwael, *Uit de woordenschat v. d. landbouw in enkele Vla. gemeenten*, p. 15 ; *leunie*, Corn.-Vervl. ; *loene* te Opwijk, Eig. Sch., 39, 1956, p. 251 ; *long*, mrv. *lōngen*, Tuerlinckx, *lonnie*, mrv. *lonniën*, in het n-w van de Kempen, Goossenaerts ; a. 1704 *een paer loenies* (gemeentearchief Kalmthout), *ibid.*

Mnl. *longe*, „halsterriem”, Brugge, ca. 1500 (Verdam) ; *loeingan*, a. 1436, *loyngen*, a. 1485, te Oudenaarde, Hoebeke, *Oorkondentaal*, p. 525.

Fra. *longe*, oud gesubstantiveerd fem. van Ofra. *lonc*, Nfra. *long* ; Ofra. *longe*, „lanière ou corde qu'on emploie pour attacher un cheval, une personne, etc.” ; Nfra. id. met beperking tot het paard, Luiks *londje*, id., Haust, etc. Zie F.E.W., 5, 408 b, s.v. *longus*.

Fra. *orange*.

araanje, *aranje*, *oraanje*, *oranje*, De Bo ; *oraoje*, Ghijsen ; *araande*, Lie., Gent, de vrucht en de kleur ; *o.rundə*, O. De Gruyter, *Klankleer van het Gents dialect*, hs. ca. 1910 ; *o.ruindəsxlən*, „gekonfijte sinaasappelschillen”, in de streek Massemen-Wetteren, med. Dr. R. Haeserijn (1) ; *aroonje*, Teirl., de vrucht (verouderd) ; *aroonjekaleur* ; in de *Klankleer*, p. 16 : *aroonje* of *aroonde* ; *aranieappel*, Corn.-Vervl. ; *arənəshələn*, Colinet, Aalst ; *apələ* van *oronə*, Goem., Leuven.

De naam van de vrucht, vandaar van de kleur, is zonder

(1) Alleen in deze samenstelling, een sinaasappel is een « appel-sien ».

twijfel ontleend aan het Ofra. (2). De benaming van de sinaasappel heeft een lange en ingewikkelde geschiedenis, evenals die van andere kultuurgewassen die al of niet van oudsher over uitgebreide gebieden verbreid zijn. Zie bvb. het opstel van J. Grauls, *Oranje, appelsien en lemoen*, in Isidoor Teirlinck Album, 1931, p. 173 v. Voor het onderwerp dat ons bezig houdt volstaat het in herinnering te brengen dat It. *arancio* of *arancia*, Port. *laranja*, Spaans *naranja*, Fra. *orange*, om slechts de vormen uit de westerse Romaanse kultuurtalen aan te halen, teruggaan op Perzisch Arabisch *narang(a)*. De Arabieren voerden ca. de 11^e e. de sinaasappel van het Aziatisch continent naar Noord-Afrika en zuid-westelijk Europa. Dat was de bittere oranje; de zoete werd in de 16^e e. door Portugese zeevaarders uit China ingevoerd, eerst in Portugal, en erfde de naam van de oude bittere. Oud-Provençaals, 14^e e., en dialektisch zuidelijk Frans is het *arange*, zoals in het It. een gevolg van verkeerde scheiding; noordelijker verbreidde het woord zich als samenstelling, *pume orange*, ca. 1200, nog later als *pomme d'orange*, waaruit *orange*. Het o-vocalisme is ook zuidelijk (naast nog *irange*); noordelijker werd de o- mogelijk volksetymologisch gesteund door *or*, wegens de kleur, of nog zag men er even volksetymologisch de stad Orange in Zuid-Frankrijk in, waarop juist die gewijzigde samenstelling *pomme d'orange* schijnt te wijzen. Zie hierover F.E.W., 19, 138 a v. Indien uit *naranga* is Fra. *z*, vroeger *dʒ* klankwettig, vgl. *verge* < *virga*, *mésange* < Germ. **masinga*, e.a. Het woord is in de

(2) En niet aan het Spaans, zoals C.F.A. van Dam, *De Spaanse woorden in het Nederlands*, Bundel opstellen van oud-leerlingen aangeboden aan C. G. N. de Vooys, 1940, p. 96 het waarschijnlijk acht, op grond van het feit dat de oudst bekende Nl. vorm *aryange* is (Verdam). Van Dam hield het er vermoedelijk voor dat de spelling met *g* een gutturale uitspraak moest voorstellen. Spaans *naranja* wordt *nanaxa* uitgesproken.

Nederlanden meer dan ééns ontleend geweest, aangezien het Nl. de twee vormen heeft, de oudere en zuidelijke met ar-, en de noordelijke met or-. *Aranje* is volgens de bewijsplaatsen die Verdam onder *arance* (1) geeft in de 15e e. ook Hollands geweest. De spelling is *aryange*, wsch. voor *araynge*. In het zuiden is die vorm langer bewaard. Kil. heeft *aranieappel*; het Gentse *Naembouch* van 1562 *appel van Araenge*, Dodoens *arangien* (W.N.T., 9, 1439); e.a. *Aranje* is daar blijven bestaan, maar naast opkomende (?) or-vormen, tot vóór enkele decenniën voor de vrucht, nu wel praktisch overal vervangen door *appelsien*; volgens Grauls o.c. p. 178 vóór 40 j. nog *aronjappel* en *aroinappel* in de streek die rond Brussel ligt. In Colinet's tijd waren er te Aalst *aronæshelēn*, *aranie-appel*, Corn.-Vervl.; *aroonde*, Lie. en *aroonje*, *aroonde*, Teirl.; *araanje*, *aranje*, De Bo, maar tevens ald. ook *oraanje*, *oranje* wat volgens Grauls p. 185 in de uiterste westhoek was te situeren. Lie. geeft *araande* als plat zowel voor de kleur als voor de vrucht; maar O. De Gruyter zet om in fonetisch schrift o.ru.indē; voor de kleur is het thans o.ru.ijē; te Massemen is het ook o.ru.indēsχelēn. Er is rekening te houden met een altijd hernieuwde beïnvloeding door het Frans-en met een dialektische wisseling ar/or in onbeklemtoonde positie arlo.zə, orlo.zə; *gareel*, en dialektisch nog *goreel*; Nl. arduin, Mnl. orduun, etc. Vandaar *den prince van Arangien*, uit het Antwerpsch Liedboek van 1544.

De aanpassing van Fra. *l* en *n* op het einde van het woord in oudere ontleningen heeft zich in Zuid-Nl. op

(1) Mnl. *arance* en Nl. *pommerans* schijnen ontleningen aan het Duits, dat het woord uit het It. heeft: Mhd. *arans*. De bronnen voor Mnl. *arance* zijn oostelijk Mnl., zie Verdam; Kil. noemt *pommerantsche* « Saksisch ».

uiteenlopende wijze afgerold, volgens de gebieden. De behandeling van beide, *-l̥* en *-n̥*, is grotendeels gelijklopend, maar niet geheel. In het westen, West- en Oost-Vla., en een strook gelegen onder de Nederlands-Belgische grens van de provincie Antwerpen en gedeeltelijk Limburg, is de mouillering duidelijk opgedeeld in *l + j* en *n + j*; of wat verder van deze *j* is geworden. De mouillering is behouden, resp. hersteld in het mouilleringengebied rond Aalst en ten z. daarvan. In de overige Brabantse dialecten blijft alleen *l* en *n* over, de mouillering resp. *j* is verdwenen, maar in sommige plaatsen en gebieden sporen nalatend. *L + j*, *n + j* als aanpassing van *-l̥*, *-n̥*, is waarschijnlijk de oudste toestand, in zover dat kan afgeleid worden van de gebruikelijkste Mnl.-spelling *-lge*, *-nge*; zie beneden de passus over *Italië*. In het Westvla. en genoemde noordelijke strook van de provincie Antwerpen, waarbij het Waasland aansluit, en gedeeltelijk Limburg, vocaliseerde *lj* tot *-lie*: *tralie*, *medalie* (cf. kaarten), *bali* in de poldergemeenten beneden de noordelijke helft van de kust, *balie*, Corn.-Vervl., *famili*, te Wingene, *familie*, Corn.-Vervl., enz. Het Westvla. gebied is gemengd met *-lje*, *-ldje*, en te en rond Kortrijk geassibileerde vormen, zie kaarten *medaille* en *tralie*, *bo:ldʒə*, *famildʒə* enz., *bæ.li* en *bæ.ldjə* te Wingene, *ibid.*, *famili*, maar *familjə* te Menen en Oostende. In het noorden overwegen de *-lie* vormen. De overgang, de glide van *l* naar *j* heeft vooral in het zuid-oosten van de provincie de vorm van de dentaal *d* aangenomen, d.w.z. de tongranden zijn tegen alle boventanden gaan aanleunen alvorens de vernauwing voor de *j* te vormen: *madaldje*, *traldje*, *bæ.ldjə*, *puldjə*, *parældjə*, te Wingene, *skerbieldden* te Meulebeke (N 43), Izegem (N 45), Emelgem (N 46), Ingelmunster (N 47), St-Elooiswinkel (N 83), Gullegem (N 88), e. e. De *j* kan als gevolg hiervan door een verder assimilatorisch proces een tongpunt-articulatie

krijgen en *ʒ* worden, *-ldjə* wordt *-ldʒə*. Dat gebeurt vooral te en in de omgeving van Kortrijk, *pɔrtəfuldʒə*, *sko:ldʒə*, e. a. Dassonville vestigde reeds in 1895 de aandacht erop, dat een andere *j* na *d* in het Kortrijkse eveneens *ʒ* wordt: *komdʒə* = *komdje*, *zöldʒə* = *zuld-je*. Hetzelfde ziet men gebeuren in de Vla. vloeken *nūdədʒy* of *nūdədʒi* uit *nom de Dieu*. Assibilatie van *-lj* tot *-lʒ* of *-lz* ook sporadisch buiten West-Vla.: *madolze* te Hamme (I 123), *Berlare* (I 257), *ZeLe* (I 258), *trolze* te Zele, in Oost-Vla.; *trolze* te Bilzen (Q 83), *Martenslinde* (Q 89), *Val-Meer* (Q 178), *Limb*.

In Oost-Vla. treffen we de eigenaardigste vorm aan, *-ldə*, in het westelijk en zuidelijk deel, waar het grenst aan de gemouilleerde vormen van het Aalsterse. Die vorm kan ontstaan zijn uit *-ldjə*, door verlies naderhand van *j*, zoals gesuggereerd is door F. De Tollenaere voor *-nde*, in Ts. 70, 1952, p. 54. Bewijzen hiervan zijn er niet, het gebied is niet gemengd en oudere vormen op *-ldje* zijn ook niet met zekerheid aan te wijzen. Wel vindt men in het Mnl. enkele zeldzame spellingen op *-ldie*, maar ik beschik niet over een zekere hoeveelheid goed localiseerbare gevallen. Wel over een paar die uit een streek stammen waar noch *-ldə*, noch *-nde* voorkomen. Het eerste is *baeldye*, a. 1498-99, Stadsrek. Ninove (Stallaert); het andere *maeldien*, uit een stadsrek. van Aalst, a. 1398-99 (1). Een andere mogelijkheid is dat *-ldə* assimilatie is van *-ljə*, doordat de *j* onder invloed van de *l* een tongpunt-articulatie heeft gekregen. Het verschijnen van *-ldə* is laat-Mnl. of post-Mnl. Hoebeke, *De Middeleeuwse oorkondentaal te Oudenaarde*, p. 515 geeft *scaelde-*, in samenstellingen *scaeldedac*, *-deckere*, *-naghele* in de 15^e e., en *schaulde* in de 16^e e. Een

(1) J. Van Cleemput, *Bijdrage tot de kennis der oorkondentaal te Aalst in de 13e en 14e e.*, lic. Gent, 1942, dl. I.

tweede vb. is 1529 *menilden*, 1576 *menielden*, 1632 *minyl-den*, een toponiem te Outrijve, a. 1384 *minilge*, a. 1392 *menilge*, enz., ook nog 1593, naast *meniele*, 15e, 16e e. (1). Het is Ofra. *mesnil*, uit mansionile, met verlies van s Mfra., Fra. *ménil* „boerenhof met land”, vooral een woord uit het noorden en het oosten (v. Wartb.). Dat woord heeft in het Fra. nooit *l mouillé* gehad; evenals in *kampernoelie* is de uitgang -ie of -je toegevoegd, de -je of geconsonifieerde -ie ondergaat dan dezelfde behandeling als -lje uit Fra. -*l*. Of: er heeft door suffixsubstitutie een vorm **ménille* bestaan, maar dat is mij niet bekend. Spellingen met -lde, -nde volgens het dialect blijken moeilijk te vinden, de traditionele spelling -lge, -nge wordt bij voorkeur behouden. Woorden die na de 16e e. ontleend zijn tonen niettemin dezelfde overgang van -*l*, -*n* naar -lde, -nde: *bataille*, *bille*, *brouille*, *ouille*, *paille* (in de bet. van „metaalschilfers” en „waardeloos mens”), *pastille*, *rocaille*, *taille* (in de zin van „en taille”), *vanille*, *ligne* (in de zin van „linieregiment” en „spoorlijn”), *campagne* (in de zin van „buitengoed” en „seizoenarbeid”, meestal in Frankrijk). Voor deze latere ontleningen geldt dus niet een „fonetische overgang”, maar een direkte aanpassing volgens een bepaald systeem dat onbewust leeft in de geest van de dialektspreker: Fra. -*l* = Vla. -lde, Fra. -*n* = Vla. -nde. Zelfs het suffix -aille in zijn pejoratieve en kollektief-pejorative zin is in die vorm overgenomen, waarschijnlijk in een niet zeer oude tijd: te Gent *babaalde*, „babbelzieke vrouw of man”, *fijnaalde*, „geslepen vrouw of man”; omgeving van Kortrijk *koteroldzə*, „hoeveelheid koten” (Dassonville, p. 20). Fra. **babaille* en **finaille* bestaan niet; *fin* in de bet. „sluw” slechts sedert de 16^e e. (F.E.W., III, s.v. *finis*, 566 a).

(1) J. LUYSSAERT, *Toponymie van Bossuit, Moen, en Outrijve tot 1650*. lic. Gent, 1966.

Te Aalst en in het mouilleringengebied dat erbij hoort is de gemouilleerde l behouden of hersteld ; het is aldaar *boļe*, *bataļe*, *biļ*, *famiļe*, *fuļe*, *kanalaļe*, enz. Daar het een mouilleringengebied is, waar ook andere cons. vóór j gepalataliseerd worden, als t + j in *aten*, „houtje”, s + j in *poliše* „politie” kan de mouillering hier hersteld zijn als het oudere ontleningen betreft die in het Mnl. wellicht l + j hadden. *Italië* is in elk geval ook *itoļe*.

In de Brabantse dialecten, behoudens de strook onder de Nederl.-Belgische grens, blijft alleen zuivere l over. Het palatale element is verdwenen, maar laat op sommige plaatsen een spoor na in de korthed en de kleur van de vocaal indien deze een a is. Te Leuven is ö de verkorting van ö (thans o. als in *mo.ka*, maken) = A.B. ā, vóór palatalen : *köts* = kwaads, *grötsel* = geraadsel. Cf. L. Goemans, *Het Dialect van Leuven*, Leu. Bijdr., 2, 1904, p. 34, 35, 39. Wij vinden dus te Leuven met dezelfde korthed en hetzelfde timbre als in *grötsel* : *föļe*, *madöļ*, *soļe*, *töļe*, *tröļ*, wat doet veronderstellen dat de volgende l eens gemouilleerd of door een j gevolgd was. Daarnaast : *batöļe*, *kanöļe*. De ā hier kan een soort Uml. zijn, direkt van de korte a, zoals ook in *änkən*, „handje”, zie *ibid.*, p. 13. Evenzo te Aarschot : *känöļe*, *mädöļ*, *soļe*, *tröļe*, *batöļe*, *föļe*, *travöļe* ; ten n. van de stad *pöļe*. Deze ö is de verkorting van ö, die in het dialect beantwoordt aan gerekte Germ. a in open syllabe ; de verkorting met het timbre ö wordt aangetroffen vóór vroegere of tegenwoordig palatale cons. of cons. groep, bvb. *plöta*, „plaatje”. Anders is het o, bvb. *ge mokt*, „gij maakt” (Pauwels, p. 13). Aangezien de voc. ö gevonden wordt in woorden op -aille, voorheen -alē, meent Pauwels dat de a eerst lang was en dat de l in het dialect ook gemouilleerd moet geweest zijn (*ibid.*, p. 217, 184).

Indien -lje > lie kan worden als in familie, balie, etc., dan gebeurt het omgekeerde eveneens, maar niet zo vaak : *kaloenjes*, de koloniën, Corn.-Vervl. ; *fermiselje*, vermicelli ; *kofje*, koffie, Ghijsen. Hetzelfde heeft zich voorgedaan in Zuid-Nl. met de naam van Italië. De Latijnse landnamen op -ia zijn in het Nl. ofwel via het Frans aangekomen wanneer de klemtoon op de -i valt die daardoor enigszins gerekt is en dus *æ.i* is geworden : Bulgarijē, Turkije, Tsechoslovakije, Mantsjoerije ; ofwel, zoals in de meerderheid der gevallen, via het geleerden Latijn, wanneer de klemtoon vóór de uitgang valt die dan -iæ wordt uitgesproken : België, Pikardië, Artesië, Roemenië, Indië (1). Zo ook Italië. In Zuid-Nl., behoudens op die plaatsen waar de literaire of schoolse uitspraak heerst, is de uitgang of op -li, of op -lje, en wat met deze -lje in de verschillende streken gebeurd is. *Italië* komt voor in zin 104 van E. Blancquaerts dialektatlassen. In West-Vla. : in de noordelijke helft type *itali* en *italje*, in de zuidelijke helft overwegend *italje* ; *itaje* in Frans-Vla. en de aangrenzende westelijke strook van West-Vla. In Oost-Vla. overwegend *italje*, *itali* op enkele plaatsen, *italæ* op enkele plaatsen ten o. van de Schelde beneden Gent, en *italæ* in het mouillingsgebied van Aalst. *Itaalde* te Gent en de voorsteden Ledeberg en Gentbrugge en in verschillende gemeenten ten n. daarvan ; ten o. en z-o, langs de Schelde ; ten z. van Gent, te Lotenhulle, Deinze, Olsene ; een enigszins aparte groep met Eeklo, Adegem, Kaprijke, Lembeke ; te Bouchoute ; te Westdorpe in Zeeuws-Vla. bij de grens, niet zo ver van de Oostvla. *itaalde*-groep ; voor dit dorp meldt Mej. Ghijsen verschillende -ldæ en -ndæ uit

(1) Hierover ERÄMETSÄ, E., *Ueber die Ländernamen auf -ie und -ien im Kontinentalgermanischen*, Neuphilologische Mitteilungen, LVII, 1956, p. 224-227.

Fra. -*ɨ* en -*ɲ*. Eenmaal *itaaldje* te Asper, langs de Schelde tussen Gent en Oudenaarde. In de provincie Antwerpen : de literaire vorm op vele plaatsen, daarnaast type *italje*, waarbij het Waasland aansluit. In de prov. Brabant : behalve enkele plaatsen in het westen die met *ɨ* aansluiten bij het mouilleringsgebied van Aalst, overal met verlies van *j*, en alleen overblijvende *l*. De beklemtoonde voc. is veelal kort : *itələ* of *italə* ; in de laatste mediale of palatale voc. kan het spoor steken van de verdwenen *j*. Zo is het in elk geval te Aarschot : *itələ*, zoals ald. ook *batələ*, enz. (Pauwels, p. 184). In Limburg : in de noordelijke helft de literaire vorm, in de zuidelijke type *italje* : met d-epenthese *ita:ldje* te Voerendaal, en een groep met assibilatie van *j* te en rond Tongeren : *ituldzə*. Het geval Italië, waar nooit een gemouilleerde *l* aanwezig was, is nagenoeg gelijklopend met dat van de Fra. -*ɨ*, zeker in Oost-Vla. en Brabant. Hiermee is dan ook het gewijs geleverd dat voor de leenwoorden op Fra. -*ɨ*, behalve van de gemouilleerde klank, ook van -*lje* kan uitgegaan worden.

De aanpassing van Fra. eind-*ɲ*, die minder vaak voorkomt, is wezenlijk dezelfde als die van de -*ɨ*. Er is het gebied waar de cons. is gesplitst in *n* + *j*, in West- en Oost-Vla., de strook Waasland + het deel onder de Nederl.-Belgische grens ; de Aalsterse streek waar *ɲ* is behouden of hersteld ; de Brabantse dialecten waar alleen nog *n* overblijft met in het zuiden een spoor van de oorspronkelijke mouillering. In West-Vla. is de *n* verdwenen, -*nje* wordt -*je*, *kasta.jə*, zie kaart. Het is ook *burgv.jə*, *sampa.jə* *kampa.jə* te Oostende en te Izenberge, maar *kampanje* te Wingene (1). Vgl. hiermee *ita.jə* in Frans-Vla. en grens-

(1) In enkele plaatsen in de grensstrook tussen West- en Oost-Vla. zijn in het woord *kastanje* zowel de *n* als de *j* bewaard door metathese : *kastjane*.

gedeelte. Dezelfde soort glide als tussen *l + j*, *bæ.lɔjə* ook tussen *n + j*, *kastandje* in de streek van Kortrijk. De *j* na *n* en *nd* kan ook assibileren zoals de *j* na *l* en *ld*, maar ik heb er weinig vbb. van. Dassonville p. 34 geeft *kaständzə* voor de omgeving van Kortrijk, wsch. nu verouderd, aangezien de correspondenten van de Dialektcentrale van Leuven *kastandje* opgeven; één geeft voor Oostkamp (H 69) ten n. van het Kortrijkse *kestendzə*, maar twee andere geven voor hetzelfde dorp *kastajə* (1). F. Debrabandere deelt nog de uitspraak *lundzə* van het Noordfra. stadje Luigne mee. In de noordelijke band, waar ook *-lie* heerst, is Fra. *-ŋ, -nie*: *kastanie, frinie* (Joos) *frennie, aranie, leunie* (Corn.-Vervl.), *lonnie* in de Kempen (Goossenaerts). In Oost-Vla. *-nde* waar ook *-ldə* voorkomt, in het o. en z. palend aan het mouilleringengebied. Ook hier of uit *-ndjə*, of, waarschijnlijk, direkte assimilatie van *j* aan *n*. Aldus: *kastaande*, zie kaart, *bloende, schaloende* te Gent, *liende, boergonde, sampaande* te Gent en te Oudenaarde, *o.rū.ndə* te Gent en te Massemen, *loende* te Gent en ten n. daarvan. Ik beschik niet over oude spellingen met *-nd*, maar men mag aannemen dat de tijd van verschijning ongeveer dezelfde is als die van *-ldə*, einde 15^e, 16^e e., het fonetisch proces is gelijk. Woorden die jonger zijn dan die tijd nemen ook deel aan de overgang: *ligne* in de zin van spoorlijn; *champagne*; *campagne* in de zin van buitenverblijf en seizoenarbeid. In Oost-Vla. enkele plaatsen met geassibileerde *j*: *kastonze* te Melden (O 198), hier wsch. uit ouder en naburig *-ndzə*; *kastounze* te Hamme,

(1) Dezelfde assibilatie heeft plaats gehad inloutend in West-Vla. en westelijk deel van Oost-Vla. in *andzjn*, Gents *antjyjn*, uit Fra. *oignon*. De juiste area kan ik niet aangeven, maar ze is in elk geval veel uitgebreider dan het Kortrijkse. In het opstel van P. D'HANE, *De namen van de ui in de Zuidnl. dialecten*, T. en T., 2, 1950 is dit verschijnsel niet besproken, noch op de kaart aangegeven.

Berlare en Zele waar we ook *madolza* aantreffen. In het mouilleringengebied van Aalst met η , veel waarschijnlijker een herstel dan een behoud, daar ook de $n + j$ uit Fra. nasale voc. + ʒ eraan deel neemt. Te Aalst *frinø*, *aronshelən*, zoals ook *burguj*, *ʃampaj*, *kampaj*, *kastønø*. In het Brabants, behoudens de noordelijke strook, verlies van mouillering of j , en n die alleen overblijft : *kasteune*, *kasten(n)e* ; *frenne* ; *loene* te Opwijk, *schaloene(kens)*. In een zuidelijk deel, rond Leuven, heeft de mouillering of de j zoals voor l sporen nagelaten. Over de Franse η te Leuven spreekt Goemans zich niet duidelijk uit ; de η schijnt behouden of hersteld in verband met andere mouillering-verschijnselen aldaar. Goemans geeft aldus in zijn *Phonetisch-historische studie en Leuvens Taaleigen* : *kastøn*, *Spønən*, *kampanø*, *fren*, *ʃampaj*, *oronø* ; maar *ligne* is *lim*, zonder mouillering. Te Aarschot is de η eveneens behouden, maar met een velare variant : *sampaj*, *kostaj*, Pauwels, p. 216-217 ; id. in enkele dorpen in een halve cirkel ten n. van de stad, zie aldaar kaart van *kastanje*, n^r 15. Gutturale η is hier een resultaat van mouillering, wat blijkt uit andere gevallen, bvb. *grɛɲəl*, *grendel*, over **grenəl*, te Leuven *grɪɲəl* (Goem.) (1). De correspondenten van de Leuvense dialektcentrale geven voor het gebied ten z-w van Aarschot *kastaj*, *kostaj* op ; er mag wellicht verondersteld worden dat de gutturalisering hier voltrokken is. De $\eta < \text{Fra. } -\eta$ komt ook elders voor : *ʃampaj* *burguj*, te Antwerpen (Decroo), maar anderzijds *kastone*, in het Hollands *karsteng*, *kasteng* = kastanje (W.N.T. s.v.), *kreng* < **krenje* < **kronje* uit *carogne*, en zelfs *udəkulũɲ*, *eau de Cologne*, te Gent, waar anders niets dan *-nde*, en in de nieuwe, vernieuwde of niet zo ingeburgerde

(1) Zie verder over gutturalisering uit mouillering L. Grootaers, H. C. T. D., 17, 1943, p. 138.

woorden *-nje* wordt gehoord; id. in *fringe* voor *frinje*, *mienge* voor *mienje*, bij De Bo.

In *oranje*, *franje*, *loenje* of *loenie* zijn Fra. nasale vocaal + 3 of d3 in het Nl. behandeld op dezelfde wijze als Fra. *-n*. Hiervoor dient een verklaring gezocht. Er is een vage suggestie van Salverde de Grave, *Fra. woorden*, p. 285 dat „de uitspraak *n3* voor Fra. *n* hier toch waarschijnlijk voorgekomen moet zijn, daar (p. 180) Mnl. *fraenge*, *calaenge* schijnen te bewijzen dat voor ons taalgevoel *n + 3* en *n mouillé* identiek was”. Men zou het dan zo moeten interpreteren dat *-nje* < Fra. (d)3 een hypercorrect herstel is. Zoals we gezien hebben bestaat inderdaad *-nd3e* en *-n3e* uit Fra. *-n*, maar het voorkomen daarvan is te beperkt tegenover de algemeenheid van *-nje* < *-(d)3*. Aan dialectisch Frans kan redelijkerwijze deze *-nj* ook niet toegeschreven worden, al zijn er enkele gevallen in het Waals waar nas. voc. + 3 of ʃ gemouilleerd worden, met naderhand verlies van de sibilant, cf. Ch. Bruneau, *Étude phonétique des patois d'Ardenne*, § 283, Rem. I : *dimen*, dimanche, *muni*, manger; *dimen* beslaat bijna geheel het Waalse gebied, zie A.L.W., krt. 29. In het Luikerwaals *magni*, manger, *grègne*, grange, *fràgne* = frange (Haust). Het verschijnsel is al oud in het Waals, men vindt a. 1388 *Magnoit Tarte*, bijnaam, „mangeur de tartes” (1). Maar ook hier weer blijkt de mouillering beperkt tot enkele woorden, die niet dezelfde zijn als die door het Nl. ontleend. Er rest alleen nog een vergelijking te maken met andere gevallen waarin Fra. ʒ in andere posities in het Nl. j is geworden bijwijze van benaderende uitspraak : *jaloers*,

(1) E. RENARD, *Notes d'anthroponymie liégeoise*, H. C. T. D., 26, 1952, p. 241.

juweel, jenever, jak. De articulatieplaats en -wijze van *j* en *ʒ* liggen dicht bij elkaar ; in het geval van de nasale voc. + *ʒ* zijn vocaal en nasaliteit in het Nl. gescheiden, het nasale timbre wordt *n*.

C. TAVERNIER.

Bibliografie (1)

- Beul. = De Beul, Juliette, *De Franse woorden in het Gents dialect (moderne gesproken taal)*. Lic. Gent, 1944-45.
- Bourciez, É., *Précis historique de phonétique française*, 9e éd., 1958.
- Callebaut, Agnes, *De Romaanse woorden in het Aalsters dialect*. Lic. Gent, 1944-45.
- Colinet, Ph., *Het dialect van Aalst, eene fonetisch-historische studie*. Leuvense Bijdragen, I, 1896, p. 1-59 ; 99-206 ; 223-308.
- Dassonville, A., *De Fransche gemouilleerde l in het hedendaagsch Westvlaamsch*, Philologische Bijdragen, bijblad van Het Belfort 4, 1895, p. 17-22 ; *De Fransche gemouilleerde n in het hedendaagsch Westvlaamsch*, *ibid.*, p. 33-34 ; *Bemerkingen over de behandeling der gemouilleerde l en n in het Westvlaamsch*, *ibid.* 5, p. 35-37.
- David = David, Yvette, *Leenwoorden in het Veurns dialect, speciaal in de taal van de vrouw*, Lic. Gent, 1954-55.
- Debeys, W., *De Latijnse en Romaanse elementen in het dialect van Hoeilaart*. Lic. Leuven, 1944.
- Debrabandere = persoonlijke mededelingen van Dr. F. Debrabandere.
- Decroo, L., *Latijnse en Romaanse bestanddelen in het Antwerps dialect*. Lic. Leuven, 1944.

(1) Algemeen bekende werken zijn in deze lijst niet opgenomen.

- Derwael, Lieve, *Uit de woordenschat van de landbouw in enkele Vlaamse gemeenten*. Lic. Gent, 1964.
- De Schepper, Honoré, *Klankleer van het Evergems dialect*. Lic. Gent, 1949.
- Devos, Magda, *Uit de taal van het landbouwbedrijf in achttien West-vlaamse poldergemeenten*. Lic. Gent, 1970.
- Goem. = Goemans, L., *Het Dialect van Leuven, eene phonetisch-historische studie*. Leu. Bijdr., 2, 1904; *Leuwensch Taaleigen*, 1936-54.
- Heirman, Freddy, *Landbouwtermen in enkele Wase en Klein-Brabantse gemeenten*. Lic. Gent, 1970.
- Hoebeker, M., *De Middeleeuwse oorkondentaal te Oudenaarde*, Gent, 1968.
- Lie. = Lievevrouw-Coopman, L., *Gents Woordenboek*, Gent, 1950-55.
- Merchiers, M., *Dialectliteratuur en volkskarakters, dl. II*, Gent. Lic. Gent, 1944.
- Mertens, St., *Uit de taal van het landbouwbedrijf in negentien Oostvlaamse gemeenten*. Lic. Gent, 1967.
- Paque, E., *De Vlaamsche volksnamen der planten*, 1896.
- Pauwels, J. L., *Het dialect van Aarschot en omstreken*, 1958.
- Pille = Pille, Gilbert, *De Franse woorden in het dialect van Menen*. Lic. Gent, 1949-50.
- Temmerman, U., *De Franse leenwoorden in het dialect van Brugge*. Lic. Gent, 1945.
- Van Den Berghe, H., *De Latijnse en Romaanse leenwoorden in Gentse teksten uit de XIXe eeuw*. Lic. Gent, 1945.
- Vanden Daele, Marcel, *Klankleer van het Oudenaards Dialect*. Lic. Gent, 1948.
- Van Den Hole, F., *Klankleer van het Ronse.ch dialect*. Lic. Gent, 1945-46.
- Vandeputte, Gabriël, *Franse woorden in het dialect van Oostende*. Lic. Gent, 1945-46.
- V. Do. = Van Doorne, A., *De Franse woorden in het dialect van Wingene*, H.C.T.D., XIII, 1939, p. 297-360.
- Vertommen, August, *Latijnse en Romaanse elementen in het dialect van Leuven*. Lic. Leuven, 1950.